

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra Dějin evropské kultury

Jana Kynkorová

Quo vadis, Domine?
Studentská uniforma a mladá česká demokracie

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Vladimír Czumalo, CSc.

Praha 2019

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne

Jana Kynkorová:

Bibliografická citace

Quo vadis, Domine? Studentská uniforma a mladá československá demokracie: bakalářská práce/ Jana Kynkorová; vedoucí práce: Vladimír Czumalo. Praha, 2019. s. 45.

Anotace

Autorka předkládá bakalářskou práci, jejímž tématem je sonda do postavení studentů v české společnosti 30. let 20. století na podkladě materiálu celospolečenské diskuse, kterou v roce 1934, v době rektorátu prof. Karla Domina, vyvolal návrh na zavedení uniforem pro studenty Karlovy university. Autorka se přitom zaměřuje především na reakce studentských spolků, rektora university a dobového tisku a na základě jejich analýzy se pokouší co nejúplněji vysvětlit, proč pokus o zavedení studentských uniforem nebyl úspěšný. Zabývá se také dalšími otázkami: Kdo byl přímým iniciátorem návrhu na zavedení uniforem v roce 1934? Proč myšlenka ceremoniálních oděvů universitních studentů vyvolala debatu o vhodnosti či nevhodnosti plošného uniformování vysokoškoláků, vedenou napříč celým dobovým politickým spektrem a otevírající řadu dalších témat?

Klíčová slova

studenti, studentská uniforma, studentské spolky, Karel Domin, Universita Karlova, První republika, meziválečný tisk.

Abstract

The author is working on a bachelor thesis concerned with student status in Czech society during the thirties of the 20th century. The thesis is based on materials arising from public discussion following the suggestion to introduce student uniforms at Charles University in the year 1934 during the rector office of Karel Domin. The author is going to concentrate mainly on the reactions of student associations, the Charles University Rector and contemporary press. Based on the analysis of these sources, she will attempt to explain in detail why the suggestion was not successful. Other related issues will be discussed as well. Who was the direct initiator of the uniforms introduction in 1934? Why did the idea of ceremonial vestments for university students lead to a debate on adequacy or inadequacy of universal uniforming for university students? And why did it spread throughout the whole political spectrum of the time and also initiated wider discussions regarding other problems?

Keywords

Students, student uniform, student association, Karel Domin, Charles University, First Czechoslovak Republic, interwar press.

Počet znaků (včetně mezer): 101 982.

Poděkování

Velice tímto děkuji PhDr. Vladimíru Czumalovi, CSc. za odborné vedení práce a doc. PhDr. Michalu Svatošovi, CSc. a prof. PhDr. Jiřímu Marešovi, CSc. za podnětné připomínky a rady.

Obsah

Úvod	1
Historie studentstva v českých zemích	3
Studenti od poloviny 19. století po rok 1918	3
Vztah českých a německých studentů v kontextu doby	4
Česká Karlo-Ferdinandova universita a první světová válka	6
Studenti po válce	7
Rektorát Karla Domina	11
Lex Mareš	11
Od realizace Marešova zákona po uzavření českých vysokých škol	14
Rektor v boji za Karolinum	16
Návrh na zavedení uniforem vysokoškoláků	18
Reakce studentů	18
1. Spolek čsl. právníků Všehrd	19
2. Spolek posluchačů přírodních věd	20
3. Spolek posluchačů filosofie	20
4. Spolek českých mediků	21
Shrnutí	22
Reakce českého tisku	23
1. Právo lidu	23
2. Dělnická rovnost	25
3. Haló noviny	25
4. České slovo	26
5. Přítomnost	27
6. Magazin dp	29
7. Národní politika	30
8. Právo lidu v odpovědi Národní politice	30
9. Čin	31
10. Satirická báseň Práva lidu	32
Shrnutí	32
Reakce Karla Domina	34
Odznaky studentů	36
Závěr	37
Seznam literatury:	39
Přílohy:	44
Detail pozvánky na zahradní slavnost „Studentstvo Karolinu“ s pečeti University Karlovy (možný vzhled studentského odznaku).	44
Pozvánka na zahradní slavnost s názvem „Studentstvo Karolinu.“	45

Úvod

Práce pojednává o návrhu na zavedení uniforem pro studenty Karlovy university v době rektorátu Karla Domina roku 1934. Návrh nebyl posouzen odbornou komisí a nikdy nedošlo k jeho realizaci. Práce si tedy klade za cíl sledovat společenskou diskusi, která se kolem návrhu na zavedení stejnokrojů rozpoutala a objasnit tak důvody, které byly příčinou, že návrh nebyl ani projednán ani uskutečněn. Oficiálně se k němu vyjádřily nejprve čtyři studentské spolky v dopisech zaslaných rektorátu, dále pak svá stanoviska zaujal denní tisk, a nakonec svůj postoj i výhrady formuloval v Národních listech rektor university, Karel Domin. V těchto třech rovinách je možné sledovat, jak byla problematičnost zavádění uniforem vnímána v kontextu politického dění u nás i za hranicemi a jak se krátký dotaz adresovaný studentským spolkům stal politickou a potažmo celospolečenskou otázkou. Pramenně tedy práce vychází z článků dobového tisku a archivních dokumentů Akademického senátu Karlovy university a studentských spolků.

Pro označení české university v Praze je v práci užit výraz Karlova universita, který byl v oficiálních dokumentech a zprávách University Karlovy pro dané období používán nejčastěji. Po založení byla pražská universita nazývána *studium generale* (obecné učení), od roku 1349 se objevuje označení *tota universitas eiusdem studii* (celá obec tohoto učení). Později byly oba pojmy vnímány jako synonyma a v 15. století převážilo označení *universitas Pragensis*.¹ V roce 1622 došlo ke spojení jezuitské Ferdinandovy akademie s pražskou universitou a pro tuto novou instituci se nejčastěji užívalo označení *Universitas Pragensis, Velké učení pražské* a od roku 1654 také *Universita Karlo-Ferdinandova*.² V roce 1882 došlo k rozdělení Karlo-Ferdinandovy university v Praze na českou a německou část, nově se tedy původní název doplnil o přívlastek Česká, resp. Německá.³ Po vzniku samostatného Československého státu se užívalo těchto označení z roku 1882 až do 19. února roku 1921, kdy byl vztah obou pražských universit nově kodifikován zákonem, jehož součástí byla i nová úprava názvu české university, která od této chvíle nesla jméno *Universita Karlova*.⁴ O názvu německé university mělo být rozhodnuto zvláštním zákonem, k tomu však nedošlo, a tak užívala prostého označení *Německá universita v Praze* (Deutsche Karls-Universität in Prag).⁵

¹ SVATOŠ, Michal (ed.): Dějiny University Karlovy 1347/8–1622, s. 58–59.

² ČORNEJOVÁ, Ivana (ed.): Dějiny University Karlovy 1622–1802, s. 27.

³ HAVRÁNEK, Jan (ed.): Dějiny University Karlovy 1802–1918, s. 185.

⁴ HAVRÁNEK, Jan / POUŠTA, Zdeněk (ed.): Dějiny University Karlovy 1918–1990, s. 23.

⁵ HUDEC, Gustav: Studenti v boji proti válce, fašismu, za mír, s. 97.

Název práce je odvozen ze starokřesťanské legendy o skutcích sv. Petra, která vznikla na konci 2. století v gnostických kruzích. Petr měl podle legendy na Kristův příkaz kázat v Římě, jeho kázání však vzbudila odpor, proto se rozhodl z Říma uprchnout. Hned za branami však potkal Krista a překvapeně se jej tázal: „Quo vadis, Domine?“ (Kam jdeš, Pane?) a Kristus mu odpověděl: „Jdu do Říma, abych se dal znovu ukřižovat.“ Petr pochopil a vrátil se do Říma, kde krátce nato zemřel mučednickou smrtí.⁶ Slavná Petrova otázka se objevuje často v literatuře, název „Quo vadis“ nese například historický román Henryka Sienkiewicze⁷ a inspirovali se jí i novináři píšící o Karlově universitě a Karlu Dominovi v roce 1934. Článek Práva lidu nese název „Quo vadis, alma mater?“⁸ a svou otázku klade celé universitě, Haló noviny pak v titulku oslovují přímo rektora: „Quo vadis, Domine?“⁹ a pohrávají si tak se shodnou podobou vokativu rektorova příjmení a latinského výrazu *dominus* tedy pán, hospodář či vládce, který je s velkým počátečním písmenem užíván pro označení Hospodina.¹⁰

⁶ MERELL, Jan: Starokřesťanské apokryfy, s. 25.

⁷ SIENKIEWICZ, Henryk: Quo vadis.

⁸ Quo vadis, alma mater? In: Právo lidu, 19. dubna 1934, s. 3.

⁹ Quo vadis, Domine? Studenti v uniformách. In: Haló noviny, 22. dubna 1934, s. 3.

¹⁰ PRAŽÁK, Josef (ed.): Latinsko-český slovník. Praha 1999, s. 438.

Historie studentstva v českých zemích

Studenti od poloviny 19. století po rok 1918

Universitní student byl v polovině 19. století uznávaným členem společnosti. Veřejnost od něj očekávala zájem o politické a společenské dění i jeho aktivní účast, tedy že bude členem spolků, bude navštěvovat koncerty, divadla, ale i kavárenské společnosti a příležitostně i salony. S těmito povinnostmi byla spojena také péče o svůj zevnějšek; měl tedy nosit náležitě vypadající středostavovský oděv k němuž náležel i klobouk, který jej odlišoval od nižších společenských vrstev, ta měla čepice. Je známo, že v Krakově bylo zvykem nosit již od maturity tzv. tvrdák, čili bouřku nebo meloun, a vycházkovou hůl.¹¹

Aby si student k tomu všemu mohl kupovat knihy, platit podnájem a sehnat i trochu jídla, musel být podporován z domova značnou finanční částkou. V opačném případě se musel tvrdě ohánět, aby si přivydělal výpomocí u advokátů, lékařů v pisárnách a obchodech či dáváním tzv. kondicí, tedy doučováním méně nadaných studentů z bohatých rodin. Proto bylo studium téměř výhradně umožněno jen vyšším společenským vrstvám, výjimku tvořila jen teologická fakulta, kde bylo studium finančně zajištěné, a to včetně ubytování.¹² Nadaní mladíci z chudších poměrů se mezi studenty ocitli jen šťastnou shodou náhod, kdy si jejich talentu zavčas všiml vesnický či maloměstský kněz a upozornil na něj rodiče, školmistra a místní elitu. Ta pak mohla chlapcovo studium přímo financovat, nebo jej podpořila při podávání žádosti některé z nadací či soukromých fundací. Takto složitě to nebylo jen se vzděláním na vysoké škole, již studium gymnaziální, které jako jediné výukou latiny i řečtiny umožňovalo absolventům přijetí na universitu, bylo pro svou finanční náročnost střední a nižší společenské vrstvě téměř nedostupné.¹³

Z širšího pohledu pak mnohým při studiu nešlo ani tak o získání hlubších znalostí a dovedností, jako spíše o nabytí statutu vzdělance, který otevíral dveře do vyšších společenských kruhů. Někteří se spokojili s absolvováním nižšího stupně gymnázia, kde si osvojili jen základy latiny a řečtiny, ale i tak patřili do jakéhosi elitního klubu spolužáků, kteří mezi sebou udržovali dlouhodobě kontakty a podporovali se mnohdy finančně a politicky. Nesmírné vážnosti se pak těšili zvláště ti, kteří i po více jak devíti letech složili maturitu. Ta jim otevírala dveře do všech universitních fakult po celé monarchii. Kombinace každodenního drilu, zvládnutí gramatiky

¹¹ RATAJOVÁ, Jana / Petr CAJTHAML: Pražský student: universitní studenti v dějinách Prahy, s. 48.

¹² Teologové bydleli především v Klementinu, Strahovském klášteře, v kláštorech křížovníků, u františkánů na Jungmannově náměstí a u sv. Jakuba ve Štupartské ulici. V soukromých domech bydlelo jen 15 % studentů. PEŠEK, Jiří / ZILYNSKYJ, Bohdan: Bydliště pražského universitního studenta před sto lety (1884), s. 160, 165.

¹³ RATAJOVÁ, Jana / Petr CAJTHAM: Pražský student: universitní studenti v dějinách Prahy, s. 48, 50.

latiny i řečtiny a prostudování rozsáhlé antické literatury byla dostatečnou zárukou, že absolvent gymnázia zvládne i lékařské, právnické nebo technické obory. Krom toho se předpokládalo, že bude mravný, disciplinovaný a vůbec předurčený stát se vzorným, loajálním občanem a zaměstnancem, který si je dobře vědom svého místa ve společnosti.¹⁴

Studium na universitě pak podobně jako na gymnáziu ne každý dovedl do konce a studenti se často spokojovali i se složením první státní zkoušky. Ti, kteří mířili do školství, státní správy, advokátské či notářské služby a lékaři pak museli složit všechny státní zkoušky a někdy i rigoróza. Státní zkouška byla pro budoucí praxi mnohem důležitější než universitní (nestátní) doktorský titul, jenž však měl až do první světové války hodnotu téměř šlechtického titulu a jeho držitelé umožňoval přístup do vyšších společenských i sňatkových kruhů.¹⁵

Co se týče koncipování jednotlivých oborů na fakultách, bylo podstatně odlišné od toho dnešního, fakulty nebyly tak úzce specializované, jako je tomu dnes. Na právnické fakultě studovali právníci, statistikové, národohospodáři a částečně i historici. Obdobně na filozofické fakultě bylo až do počátku 20. let 20. století možné studovat obory humanitní, sociální, matematické i přírodní. Nejen že se tyto obory vyučovaly ve stejných posluchárnách, také se předpokládalo, že studenti zabývající se jedním z nich budou ovládat i ty ostatní. Studenti se tak znali napříč celou fakultou, spolky byly též mezioborové a akademická obec tedy nebyla zdaleka tak segmentovaná jako je tomu dnes.¹⁶

Vztah českých a německých studentů v kontextu doby

V habsburské monarchii žilo vedle sebe mnoho národů. V českých zemích v první polovině 19. století sílila snaha posílit postavení českého národa, zvelebit český jazyk a dosáhnout zrovnoprávnění češtiny i v školství a státní správě. Přitom ještě v roce 1848 nastoupili do studentských legií čeští a němečtí studenti svorně a členili se jen podle velící řeči. K vyostření vztahů došlo až v 60. letech,¹⁷ neboť výsledná politická situace v té době byla pro Čechy velkým zklamáním. V únoru 1861 byl schválen nový volební řád do zemských sněmů a říšské rady. Volební obvody zvýhodňovaly německou část obyvatelstva a tak „většinový český národ byl v Čechách i na Moravě často odsouzen k menšinovému postavení na sněmu.“¹⁸ Obchodní a živnostenské komory měly také zastoupení v zemském sněmu, všechny komory v Čechách ale byly ovládány německým průmyslovým měšťanstvem, a to až do 80. let. Dalším zklamáním

¹⁴ RATAJOVÁ, Jana / CAJTHAML, Petr: Pražský student: univerzitní studenti v dějinách Prahy, s. 49–50.

¹⁵ Tamtéž, s. 50.

¹⁶ Tamtéž, s. 50, 51, 53.

¹⁷ Tamtéž, s. 53.

¹⁸ PÁNEK, Jaroslav / TŮMA, Oldřich a kol: Dějiny českých zemí, s. 342.

pak byl rok 1867 a tzv. prosincová ústava, která změnila uspořádání monarchie a nastolila dualismus Rakouska a Uher, aniž by pamatovala na české zájmy.¹⁹ Větší úspěchy přinesl až přelom století, kdy měli Češi své ministry téměř ve všech předlitavských vládách.²⁰

Ve zjitřené atmosféře této politické situace přerostl i konflikt obou studentských táborů v česko-německou rivalitu, nevraživost, a dokonce i otevřené konflikty. Nejznámější je asi krvavá řež z roku 1881, ke které došlo na výletě studentských spolků za Prahu do Chuchle. Tehdy došlo ke konfliktu, v němž se utkali studenti českých a německých spolků.²¹

Spolky v té době vznikaly jako jazykově, národnostně a později i rasově definované odborné společnosti. K českým patřil Akademický čtenářský spolek a dále pak specializované odborné spolky: právní Všeherd, Historický klub, Spolek českých mediků, Spolek českých chemiků a Jednota českých matematiků a fyziků. Krom těchto existovaly i krajanské spolky: středočeský Jungmann, plzeňská Radbuza nebo východočeský Krakonoš. K německým spolkům, které byly soustavně podporovány podnikatelskými kruhy, patřil *Lesse und Redehalle der deutschem Studenten in Prag*. Ten se po roce 1891, kdy jej opustili němečtí nacionálové, profiloval jako německý liberální spolek se silným zastoupením židovských studentů. Zakládány byly i čistě židovské jako Spolek českých akademiků židů Kapper nebo spolek Bar Kochba. Již od 90. let řada německých buršenshaftů jako byla *Albia*, *Teutonia*, *Austria* či *Carolina* ve svých řadách nerada viděla studenty židovského původu, a tak byl do stanov nově založeného zastřešujícího spolku s názvem *Germania* zaveden i tzv. árijský paragraf, který prohlásil židy za cizince bez práva podílet se na činnosti.²²

Diferenciace obou národnostních skupin nekončila jen na úrovni spolků, ale vyvrcholila rozdělením pražské Karlo-Ferdinandovy university na dvě rovnoprávné části, tedy na českou a německou. Uzákonění tohoto aktu proběhlo v únoru roku 1882. Již od 60. let probíhaly na universitě přednášky v českém jazyce a podíl českých studentů byl již od roku 1870 větší než český procentuální podíl na obyvatelstvu. Po roce 1882 se na české universitě prosadila mladá generace vysokoškolských učitelů a badatelů, která se otevřela výsledkům vědy ze zahraničí a úroveň university se tak přiblížila evropským standardům. Co do počtu studentů si byly zpočátku obě university rovny,²³ to se však postupně měnilo až na přelomu 19. a 20. století

¹⁹ PÁNEK, Jaroslav / TŮMA, Oldřich a kol: Dějiny českých zemí, s. 342.

²⁰ KÁRNÍK, Zdeněk: České země v éře První republiky (1918-1938), s. 18.

²¹ RATAJOVÁ, Jana / CAJTHAML, Petr: Pražský student: univerzitní studenti v dějinách Prahy, s. 53.

²² Tamtéž, s. 53.

²³ V zimním semestru 1885/6 bylo na českou universitu zapsáno 1665 mužů a na německou o 300 méně. PEŠEK, Jiří / ZILYNSKYJ, Bohdan: Bydliště pražského universitního studenta před sto lety (1884), s. 158.

převýšily počty českých studentů (3000) svůj německý protějšek dvaapůlkrát.²⁴ Obě university pak lze chápat jako národnostně oddělené celky; na německé totiž studovalo jen malé procento Čechů. U obou národností lze sledovat i odlišné preference při výběru ubytování. Zatímco podnájem na Starém Městě si vybírali spíše studenti německé university, na horním Novém Městě a na Vinohradech bydleli spíše Češi.²⁵

První světová válka byla velkým zlomem v životě studentstva v českých zemích.²⁶ Německá část obyvatelstva vítala kroky tzv. válečného křídla vídeňské vlády²⁷ a německy mluvící studenti nadšeně narukovali s vírou, že přichází chvíle porážky v jejich očích úpadkové západoevropské demokracie.²⁸ V této válce se poprvé ve větší míře projevila ideologizace mocenských zájmů. Centrální mocnosti podávaly tento konflikt jako boj Germánstva se Slovanstvem. Tato propagandistická formulace však byla chybná, protože mezi jejich spojence patřilo i Bulharsko. Navíc slovanské obyvatelstvo tvořilo značnou část rakousko-uherských armád a jejich nepřitelem byla germánská Anglie. Cílem válečného snažení pak mělo být vytvoření tzv. *Mittleuropy*, jejímž jádrem měl být svazek Německa s habsburskou monarchií. Tato myšlenka se pak až na výjimky stala jakousi „*communis opinio* německé politické třídy.“²⁹ Opatrnější část byla stoupencem demokracie a umírněného imperialismu a její názory byly vesměs tolerantní, avšak radikální „hnutí válečných cílů“ mělo vizi rozsáhlých anexí smíšených zemí a jejich následné germanizace.³⁰ Strana Dohody neměla zprvu takto silnou ideu, v průběhu se pak ujalo pojetí války jako zápasu demokracie s monarchickou autokracií, které bylo dlouho zpochybňováno spojenectvím s carským Ruskem, kde ale proběhla v roce 1917 revoluce a ve stejné době došlo k vstupu Spojených států do konfliktu a ideologický koncept, jehož spoluautorem byl i T. G. Masaryk, tak nabyl věrohodnosti.³¹

Česká Karlo-Ferdinandova universita a první světová válka

V době první světové války prošla pražská universita velkými změnami. Počet zapsaných v roce 1916/17 klesl na 1692, což je pouhých 39 % ve srovnání s rokem 1913/14. Zato počty studentek se navýšily z původních 444 na 704, takže celkový počet posluchačů klesl jen o 49 %.

²⁴ PÁNEK, Jaroslav / TŮMA, Oldřich a kol: Dějiny českých zemí, s. 349.

²⁵ Ve školním roce 1884/5 bydlelo 13,1 % studentů české a 31 % německé university na Starém Městě. Na Horním Novém Městě a na Vinohradech 53,1 % studentů české a 31 % německé university. PEŠEK, Jiří / ZILYNSKYJ, Bohdan: Bydliště pražského universitního studenta před sto lety (1884), s. 159, 168.

²⁶ RATAJOVÁ, Jana / CAJTHAML, Petr: Pražský student: univerzitní studenti v dějinách Prahy, s. 53.

²⁷ PÁNEK, Jaroslav / TŮMA, Oldřich a kol: Dějiny českých zemí, s. 391.

²⁸ RATAJOVÁ, Jana / CAJTHAML, Petr: Pražský student: univerzitní studenti v dějinách Prahy, s. 53.

²⁹ KŘEN, Jan: Dvě století střední Evropy, s. 325.

³⁰ Tamtéž, s. 324–325.

³¹ Tamtéž, s. 323.

Kromě studentů odešli na frontu i mladší profesori. Universita měla kromě problémů spojených s válečným stavem i řadu nepříjemností s rakouskými úřady, protože právě z jejich řad vyšel „velezrádce“ a vůdce protihabsburského boje Čechů T. G. Masaryk. A tak se v úředních knihách university dočteme o oslavách jmenin a narozenin císařovny Zity a jiných členů Habsburské rodiny. Co se týče pomoci studentům, Hlávkova kolej ubytovávala 180 studentů a Mensa academica vydala 40 000 obědů za rok 1918.³²

Studenti po válce

Národnostní složení studentů se po skončení války značně proměnilo. Na českou universitu v Praze přicházeli nejen Češi a Slováci, ale i příslušníci ostatních slovanských národů, jako Slovinci, Chorvati, Srbové, Bulhaři, Rusové, Ukrajinci a Bělorusové. Pro ně všechny byl vyučovací jazyk university srozumitelný. A nejen ve studentských lavicích, ale i v profesorském sboru se nacházeli odborníci těchto národností.³³ Co se týče sociálního původu studentstva, ten se od roku 1914 až do uzavření české university v roce 1939 výrazně neměnil; na fakultě právnické tak setrvalo velké zastoupení dětí z rodin úředníků, na filozofické děti učitelů a na medicíně z rodin lékařů. Studenti Karlovy university³⁴ tak v meziválečném období pocházeli stejně jako v roce 1914 ponejvíce ze středních vrstev. Jedinou markantnější změnou po roce 1918 bylo sílící zastoupení studujících původem z městských nižších středních vrstev na úkor podílu studentů z rolnických rodin.³⁵

Velkým problémem většiny studentů přicházejících po válce na universitu byla jejich finanční situace. Jen 20 % studentů pocházelo z rodin, které je zcela zabezpečily, dalších 50 % studentů bylo z domova podporováno částečně a 30 % nebylo finančně zajištěno vůbec. Vedlejší zaměstnání bylo u studentů velmi časté, studentská organizace Svépomoc zprostředkovala ročně práci téměř tisícovce studentů. Jednalo se zejména o překladatelství či domácí vyučování.³⁶ Ve vzpomínkách se dočteme i o méně častých způsobech přivýdělku spočívajících v roznášení balíků, výpomoci na stavbách, hraní v divadle nebo provázení turistických skupin po Praze.³⁷

³² HAVRÁNEK, Jan / POUŠTA, Zdeněk (ed.): Dějiny Univerzity Karlovy. IV, 1918-1990, s. 19-20.

³³ Tamtéž, s. 26–28.

³⁴ Je nutno zde podotknout, že tento název nesla česká universita v Praze podle zákona zvaného lex Mareš až od roku 1920, před tímto rokem užívala názvu starého, a tedy Česká universita Karlo-Ferdinandova. HAVRÁNEK, Jan / POUŠTA, Zdeněk (ed.): Dějiny Univerzity Karlovy. IV, 1918-1990, s. 23.

³⁵ Tamtéž, s. 28.

³⁶ Tamtéž, s. 29–30.

³⁷ VRZALÍK, Jan (ed.): Almanach hradčanských kolejáků 1919-1929, s. 92, 47, 44, 96.

Další nesnází, se kterou se studenti potýkali, byl nedostatek ubytování. Po květnových studentských demonstracích roku 1919 získal Svaz československého studentstva³⁸ část budovy donucovací pracovny na Hradčanech, místnosti v přilehlém kapucínském klášteře a na Albertově. Nová kolej nesla Masarykovo jméno a v roce 1920 ubytovala 376 studentů, zřízena byla i Štefánikova kolej pro slovenské studenty. To však zdaleka nestačilo. Situaci v roce 1920 hodnotí Studentský věstník³⁹ takto: „Strašné poměry bytové nutí studentstvo bydleti všude tam, kde se bydleti dá, nutí jej studovati při nedostatečném světle, nutí jej spáti v místnostech přeplněných nocleháři. Mnozí nejsou ani tak „šťastní“. Bloudí po nehostinných chodnicích matičky Prahy, nocleží v nádražních čekárnách, na lavičkách parků a v telefonních budkách; přenocují v hospodách pochybné kvality.“⁴⁰ A protože stávající koleje nemohly uspokojit tak velkou poptávku, započala v roce 1920 stavba Studentské kolonie na Letné, na které se podíleli sami studenti a jež měla po dokončení kapacitu 680 lůžek.⁴¹ Většina studentů však stále bydlela na „privátech.“ Roku 1919 byla Akademickému domu⁴² rezolucí Národního shromáždění předána budova Strakovy akademie, kde otevřel roku 1922 menzu a kde se mimo jiné nacházela i kavárna, čítárna, knihovna, studovna nebo přednáškové sály.⁴³

Po válce stoupl mezi pražskými studenty zájem o politický život. Na počátku 20. let získal u českých i německých studentů převahu značně široký levicový proud, Realistickou mládeží počínaje a komunisty konče. Všechny tyto na první pohled rozdílné směry však spojovala nechuť ke klerikalismu a tradičnímu českému nacionalismu, který představovala národní demokracie a většina sokolstva. Spojoval je též časopis Studentská revue,⁴⁴ který začali vydávat roku 1926. Vliv komunistů v levicovém hnutí časem slábl, a tak došlo k jejich odštěpení a založení nového časopisu Avantgarda. Politickou diferenciací studentů urychlila tzv.

³⁸ Svaz československého studentstva byla organizace pražských vysokoškoláků založená roku 1904, od roku 1920 nesla název Ústřední svaz československého studentstva. HAVRÁNEK, Jan / POUSTA, Zdeněk (ed.): Dějiny Univerzity Karlovy. IV, 1918-1990, s. 31.

³⁹ Studentský věstník byl hlavním orgánem Ústředního svazu československého studentstva, který informoval veřejnost o jeho činnosti a přispívaly do něj téměř všechny studentské organizace. HAVRÁNEK, Jan / POUSTA, Zdeněk (ed.): Dějiny Univerzity Karlovy. IV, 1918-1990, s. 31.

⁴⁰ BLAŽEK, J. L.: Požadavek tělovýchovy, s. 7.

⁴¹ MATHESIUS, B.: Několik vzpomínek a úvah k jubileu. ŠVEHLA, Antonín (ed.). Almanach Studentské kolonie na Letné 1920–1930, s. 18.

⁴² Jedná se o instituci československého studentstva sídlící v Praze. Roku 1875 vznikl spolek pro vystavění akademického domu, 1895 byl zakoupen dům ve Spálené ulici a tam roku 1897 zřízena Akademická čítárna, 1900 umístěna Mensa academica a 1904 Svaz československého studentstva, 1919 zaručena státní podpora, 1921 postoupena budova Strakovy akademie. NĚMEC, Bohumil (ed.): Ottův slovník naučný nové doby: dodatky k Velikému Ottovu slovníku naučnému, s. 60–61.

⁴³ HAVRÁNEK, Jan / POUSTA, Zdeněk (ed.): Dějiny Univerzity Karlovy. IV, 1918-1990, s. 30–31; NĚMEC, Bohumil (ed.): Ottův slovník naučný nové doby: dodatky k Velikému Ottovu slovníku naučnému, s. 60–61.

⁴⁴ Studentská revue existovala již před válkou a byla orgánem pokrokového studentstva, na tuto tradici se snažila nová S. v. navázat. HAVRÁNEK, Jan / POUSTA, Zdeněk (ed.): Dějiny Univerzity Karlovy. IV, s. 31.

pendrekiáda,⁴⁵ která proběhla v roce 1923. Zanedlouho po tomto incidentu byla založena Unie pokrokového studentstva, do které vstoupilo na 4 tisíce vysokoškoláků, avšak zanikla už po prvním roce. Další vlivnou organizací bylo Obrodné hnutí studentstva,⁴⁶ které organizovalo řadu konferencí a prázdninových seminářů, na sklonku dvacátých let se rozštěpilo na křesťanskou a nereligijní frakci, první se přimkla k YMCA a druhá k Etickému hnutí.

Pravicová Republikánská strana (agrárníci) měla svou oporu mezi studenty z venkova a získala ji i ve Švehlově koleji. Ve svazu agrárních akademiků vydávali stoupenci této strany revue Brázda, Mladá generace agrární demokracie vydávala časopis Studentský obzor a katolicky orientovaní studenti měli svůj časopis Život. Vliv této studentské pravice ale vzrostl až na sklonku dvacátých let, a hlavně v letech třicátých. Nejvlivnější mezi pravicově orientovaným studentstvem byli stoupenci Karla Kramáře a jeho Národně demokratické strany, kteří roku 1926 začali vydávat časopis Národní student. V roce 1929 získali většinu ve Svazu českých mediků, v roce 1930 i v právnickém Všehrd⁴⁷ a nakonec i v ústředním výboru Svazu československého studentstva. To vše bylo ze strany university respektováno. Proto vyvolal velký rozruch zásah policie na demonstraci stoupců pravice, při němž došlo k zatýkání a zranění několika studentů. Akademickému senátu Karlovy university se poté dostalo požadovaného vysvětlení a omluvy policejního prezidenta a policisté, kteří překročili své pravomoci, byli potrestáni. Jak je zřejmé, universita v té době úzkostlivě dbala na dodržování akademických svobod.⁴⁸

Situace studentů v době hospodářské krize byla velmi neutěšená a stát projevil úsilí podporovat veřejné i soukromé korporace, jež studentům pomáhají, jako byla Krombholzova nadace,⁴⁹ Husův fond, Radhošť a studentské menzy. Kromě toho republika vyplácela i stipendia a státní studijní podpory, za studijní rok 1932/33 to bylo 420 tisíc korun.⁵⁰ I přesto však bída mezi studentstvem nebyla vyřešena a docházelo k jejich postupné radikalizaci.

⁴⁵ Prahu měl navštívit Ferdinand Foch, konzervativní velitel armád Dohody, a Ústřední svaz studentstva odmítl maršála vítat a spolek Radbuza jeho vítání označil jako klerikální a militaristickou parádu, na to reagoval tisk obviněním studentů z nepřátelství k republice. Proti tomu se studentstvo vydalo 1. června 1923 protestovat do ulic, kde byli rozehnáni policií. HAVRÁNEK, Jan / POUSTA, Zdeněk (ed.): Dějiny Univerzity Karlovy. IV, s. 32.

⁴⁶ Založeno roku 1920. HAVRÁNEK, Jan / POUSTA, Zdeněk (ed.): Dějiny Univerzity Karlovy. IV, s. 32.

⁴⁷ Spolek českých právníků Všehrd byl založen roku 1867, od roku 1919 vydává stejnojmenný časopis. Masarykův slovník naučný: lidová encyklopedie všeobecných vědomostí. Praha: Československý kompas, 1933, s. 758.

⁴⁸ HAVRÁNEK, Jan / POUSTA, Zdeněk (ed.): Dějiny Univerzity Karlovy. IV, 1918–1990, s. 31–33.

⁴⁹ Krombholzova nadace byla založena z iniciativy Vincence Julia Krombholze, lékaře a profesora na lékařské fakultě v Praze. V roce 1832 měla nadace svůj pokoj se třemi lůžky a později i zajištěná místa po celé nemocnici pro případ většího množství nemocných. Zdravotní péči pak nadace zajišťovala i po roce 1918, kdy svou činnost rozšířila i na nemocnice mimo Prahu. HLAVÁČKOVÁ, Ludmila: Mecenáš studentů a lékařů. Forum, časopis University Karlovy, roč. 2008, č. 1, s. 37–38.

⁵⁰ HAVRÁNEK, Jan / POUSTA, Zdeněk (ed.): Dějiny Univerzity Karlovy. IV, 1918–1990, s. 43–44.

Rektorát Karla Domina

Lex Mareš

Návrhy zákonů týkající se poměru české a německé university byly Národním shromáždění⁵¹ předloženy již v prosinci roku 1918 a byly celkem dva. Autorem prvního z nich byl prof. František Mareš,⁵² podal jej 3. prosince a byli pod ním podepsáni Viktor Dyk, Jan Herben, Karel Engliš aj. Druhý návrh, socialistický a poněkud radikálnější, podal 11. prosince prof. František Krejčí a podepsán zde byl například S. K. Neumann.

První z nich, zvaný lex Mareš, byl umírněnější a nařizoval jmění, statky, nadace a fondy „rozdělit mezi obě university a správě jejich podříditi podle toho, pro kterou národnost byly původně určeny.“⁵³ Krom toho měly být budovy, nadace, statky a fondy patřící státu dány k užívání oběma školám, vyjmut byl jen archiv, který měl připadnout české straně stejně jako starobylý název Universita Karlova.⁵⁴

Druhý návrh podaný Františkem Krejčíkem byl poněkud radikálnější a žádal, aby české universitě připadly „všecky ústavy, fondy, nadace, sbírky, budovy, které náležely universitě Karlo-Ferdinandově před rozdělením.“⁵⁵ Krom toho je zde řečeno, že se německá universita o třech fakultách zřizuje zcela nově, byla by tedy tímto návrhem připravena o nárok na historickou souvislost se starým učením Karlovým.

Lex Mareš se dostal k projednání až 27. února 1919 a František Krejčí, autor druhého z výše zmíněných návrhů, jej ostře zkritizoval za jeho kompromisnost. Nakonec byl návrh vládou odložen kvůli stále probíhajícím mírovým jednáním ve Versailles a po vrácení prezidentem a dalších úpravách byl konečně schválen a dne 12. března roku 1920 byl vyhlášen ve Sbírce zákonů a nařízení.⁵⁶

Výsledný zákon o poměru universit pak sice uznal kontinuitu Německé university s předcházejícím pražským vysokým učením, ale za dědice učení Karlova prohlásil universitu

⁵¹ Národní shromáždění byl nejvyšší zákonodárný orgán republiky, vzniklo 13. listopadu 1918 přijetím první ústavy, mělo 256 členů. KARNÍK, Zdeněk: České země v éře První republiky (1918-1938). Díl první, s. 63.

⁵² Je třeba říci, že 8 profesorů včetně Františka Mareše bylo členy Revolučního národního shromáždění, někteří se stali odborníky na vedoucích místech v úřadech a ojedinele i ministry. Byli též pověřováni vedením státních ústavů nebo odbornými expertizami pro vládu i parlament. Jejich politický vliv tedy nebyl zanedbatelný, ale porovnáme-li jej s předválečným stavem, je zjevné, že za První republiky již nebyly mezi profesory vůdčí osobnosti politiky. HAVRÁNEK, Jan (et al.): Stručné dějiny University Karlovy, s. 256.

⁵³ MAREŠ, František / NĚMEC, Bohumil: Návrh prof. dra. F. Mareše, B. Němce a soudruhů na vydání zákona o jménu české university a o majetku obou pražských universit, tisk 161.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ KREJČÍ, František / UHLÍŘ, Antotnín / KREJČÍ, František Václav: Návrh člena Nár. shromáždění dr. Krejčího, dr. A. Uhlíře, F. V. Krejčího a společníků na u právení poměrů české a německé university v Praze, tisk 208.

⁵⁶ DOMIN, Karel (ed.) / VOJTÍŠEK, Václav (ed.) / HUTTER, Josef (ed.): Karolinum statek národní, s. 10–13.

českou⁵⁷ a přiznal jí i původní název Universita Karlova.⁵⁸ Název německé měl být rozhodnut zvláštním zákonem,⁵⁹ k tomu však nikdy nedošlo, a tak se užívalo prostého označení Německá universita v Praze (Deutsche Karls-Universität in Prag).⁶⁰

Karolinum připadlo české straně, jeho prostory pak mohly užívat obě instituce, dokud se nepostaví nové objekty. Archiv, starobylé insignie (akademická žezla, pečetidla, matriky, obrazy a jiné památky), které patřily universitě před rozdělením v roce 1882, připadly tímto české straně.⁶¹ Předměty a zařízení byly ponechány vědeckým ústavům, vyjmuty z vlastnictví německé university byly jen „věci památné nebo pro historický vývoj pražské university cenné, kterých se dostalo různým ústavům university německé provedením zákona ze dne 28. února 1882,“⁶² tyto věci měly být navraceny české universitě.⁶³ Z universitního majetku šlo především o šest historických žezel⁶⁴ a řetězy děkanů a rektorů, které měla po převratu v držení Německá universita.⁶⁵ Pro obě strany sporu to zdaleka nebyla jen planá symbolika, již od středověku byly s držením insignií spojeny i právní důsledky, tyto předměty byly navíc umělecké skvosty velké ceny a nenahraditelné historické památky.⁶⁶

Ministerstvo však s provedením tohoto zákona otálelo i přes to, že mu byly v prosinci roku 1920 doručeny urgency od parlamentu i senátu a v následujících letech na něj Akademický senát Karlovy university několikrát písemně naléhal. Mezitím probíhala na akademické půdě mediální válka, kdy jedna i druhá strana vydávala články a drobné i rozsáhlejší studie týkající se vzniku university, její historie a z ní vyplývajících práv pro tu či onu instituci. Například v roce 1922 byl vydán spis prof. V. Novotného s názvem Universita Karlova v minulosti.⁶⁷ Zde se píše: „Odvrhujíc jméno Ferdinandovo, jež bylo věčnou připomínkou jejího porobení, universita Karlova vrátila se k slavnému jménu svého zakladatele a neváhala ovšem žádati zpět

⁵⁷ KÁRNÍK, Zdeněk. České země v éře První republiky (1918-1938), s. 270

⁵⁸ DOMIN, Karel (ed.) / VOJTÍŠEK, Václav (ed.) / HUTTER, Josef (ed.): Karolinum statek národní, s. 10–13.

⁵⁹ Původní návrh zákona Františka Mareše, který byl prezidentem vrácen, přímo ustanovoval v § 1, že se má německá universita jmenovat Německá universita Československé republiky. Druhý návrh už tento název nenařizoval a v § 1 pouze konstatoval: „O jménu německé university rozhodne se zvláštním zákonem.“ DOMIN, Karel (ed.) / VOJTÍŠEK, Václav (ed.) / HUTTER, Josef (ed.): Karolinum statek národní, s. 10–11.

⁶⁰ HUDEC, Gustav: Studenti v boji proti válce, fašismu, za mír, s. 97.

⁶¹ Dále zde stojí, že o způsobu odevzdání rozhodne ministerstvo školství a národní osvěty a zároveň ustanoví, zdali za odevzdané věci dostane německá universita náhradu. DOMIN, Karel (ed.) / VOJTÍŠEK, Václav (ed.) / HUTTER, Josef (ed.): Karolinum statek národní, s. 11.

⁶² DOMIN, Karel (ed.) / VOJTÍŠEK, Václav (ed.) / HUTTER, Josef (ed.): Karolinum statek národní, s. 11.

⁶³ O tom, které věci, jakým způsobem mají být navraceny a jestli za ně je nutná náhrada, popřípadě v jaké formě, mělo rozhodnout Ministerstvo školství a národní osvěty. DOMIN, Karel (ed.) / VOJTÍŠEK, Václav (ed.) / HUTTER, Josef (ed.): Karolinum statek národní, s. 11.

⁶⁴ Z těchto šesti bylo jedno rektorské a pět děkanských, z toho byly dvě středověká a tři ze 17. století. KÁRNÍK, Zdeněk. České země v éře První republiky (1918-1938), s. 270.

⁶⁵ KÁRNÍK, Zdeněk. České země v éře První republiky (1918-1938), s. 270.

⁶⁶ Tamtéž, s. 270.

⁶⁷ DOMIN, Karel (ed.) / VOJTÍŠEK, Václav (ed.) / HUTTER, Josef (ed.): Karolinum statek národní, s. 14–16.

toho, co jí bylo zlou vůlí a úskokem tak dlouho odpíráno.“⁶⁸ O lex Mareš pak říká, že „není křivdou universitě německé, nýbrž přiznáním Universitě Karlově jejího práva.“⁶⁹ Kromě nevyřešených majetkových poměrů vyvolávaly napětí i drobné spory, například v roce 1925 si Německá universita připomínala dvousté výročí úmrtí Löwa z Erlsfeldu, rektor české university ale na její pozvání nereagoval.

Z toho, co bylo uvedeno, by se mohlo zdát, že vztahy obou universit byly jen negativní, ale kromě těchto činů zde byly i vstřícné kroky. Například vzájemné vyměňování kondolencí, návštěva pohřbů významných ordinářů obou škol nebo návrh Josefa Pekaře přednesený na zasedání Akademického senátu Karlovy university v lednu 1923, aby byl jménem všech čtyř československých universit (tedy i německé) společně zaslán gratulační dopis k 350. výročí Leydenské university.⁷⁰

K vyostření poměrů došlo až s příchodem hospodářské krize v letech 1929–1934 a s nástupem Adolfa Hitlera k moci v sousedním Německu. V roce 1930 žádala Německá universita parlament o změnu v zákoně o universitách z roku 1920 (tzv. lex Mareš) tak, aby i ona byla uznána za pokračovatelku starobylého učení Karlova. Podle Akademického senátu německé university byla jejich alma mater „tímto zákonem neobyčejně těžce poškozena ideově.“⁷¹ Žadatelé zde argumentují dvojí dějinnou fikcí, které bylo v zákoně i v jeho ospravedlněních z české strany použito, a to „že nynější česká universita, tj. jen ona sama, jest pokračovatelkou vysokého učení, které založil Karel IV. a že mezi německou universitou a starobylým vysokým učením Karlovým není dějinné souvislosti“⁷² a druhé, „že Karel IV. založil pražské vysoké učení nikoliv jako německý císař nebo římský král, nýbrž výlučně jako král český.“⁷³ Dodávají pak, že „nemůže býti úkolem zákonodárství definitivně rozhodovati o historických otázkách.“⁷⁴ Žádost byla posouzena profesory Novotným a Stiebrem a na základě negativního posudku zamítnuta senátem, ačkoli dva jiní odborníci, profesori Pekař a Šusta, se proti rozhodnutí ohradili považující požadavek německé strany za věcný a jeho splnění za žádoucí. Negativní posudek pak vyšel i tiskem a na výše zmíněnou výtku o neoprávněném zásahu zákonodárství do otázek historických v něm odpovídá Václav Novotný takto: „Úkolem zákonodárství jest tvořiti novou historii, a tato trvá od zákona Marešova. Z úcty k zákonu a z úcty k době, v níž se

⁶⁸ NOVOTNÝ, Václav: *Universita Karlova v minulosti*, s. 78.

⁶⁹ Tamtéž, s. 78.

⁷⁰ HAVRÁNEK, Jan / POUSTA, Zdeněk (ed.): *Dějiny Univerzity Karlovy. IV, 1918-1990*, s. 39.

⁷¹ NEAGLE, August: *Interpelace poslanců dr. Kafky, dr. Mayr-Hartinga a druhů vládě o projevu akademického senátu a celého učitelského sboru německé university v Praze, 247/XXIII* (překlad).

⁷² Tamtéž.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ Tamtéž.

zrodil, nelze se vraceti k nějaké jeho změně.“⁷⁵ Tímto začaly být tradice university a jejich interpretace politickou záležitostí.⁷⁶

Od realizace Marešova zákona po uzavření českých vysokých škol

Na podzim roku 1933 se stal rektorem Karel Domin, profesor botaniky známý pro své radikálně nacionální názory, a předsevzal si uskutečnit všechna opatření obsažená v tzv. lex Mareš. V lednu navštívil ministra školství a podal žádost o intabulaci Karolina, tedy o zápis Karlovy university do pozemkových knih jako vlastníka objektu, a zároveň ministra informoval o svém záměru Karolinum zrekonstruovat.⁷⁷ Na základě § 5 zmíněného zákona také žádal o urychlené předání historických insignií, které byly stále v držení Německé university. Akademický senát Karlovy university nepodporoval zcela jednomyslně rektorovy záměry, na březnovém zasedání byly vysloveny námitky, že by spíše měla být zahájena stavba nových budov pro Německou universitu, tísnila se totiž v nevyhovujících prostorách a sám § 3 Marešova zákona stanovoval, že Německá universita má právo užívat Karolina, „dokud nebude vybudována pro ni nová budova, nebo pokud jí nebudou přikázány dostačující místnosti náhradní.“⁷⁸ V pozadí můžeme tušit také obavy, že rektorovo počínání oslabí pozice německých aktivistických politiků, a naopak podpoří nedávno založenou Henleinovu *Sudetendeutsche Heimatsfront*.⁷⁹

Hospodářská krize a vyhrocená situace na universitě přispěly k radikalizaci studentské pravice. Její zvýšená aktivita vyvolala reakci na opačné straně politického spektra, levicově smýšlející vysokoškoláci si založili Jednotu nemajetných a pokrokových studentů, která organizovala řadu projevů proti německému i českému fašismu, při nichž nejednou došlo i ke konfliktům s pravicí. Při jednom takovém incidentu byl v březnu roku 1933 dokonce jeden student zabit.⁸⁰ Složitou situaci řešili i němečtí demokraté, nástup nacismu v Německu se odrazil i na německých vysokých školách. Antisemitismus byl sice přítomen i na Universitě Karlově, na německé měl však svou pevnou základnu. V roce 1933 přibyl problém s umístěním demokratických a židovských profesorů, kteří kvůli politické situaci z Německa emigrovali a kterým vládní místa přála, aby se uplatnili právě na Německé universitě v Praze. Jejich působení zde však brzy

⁷⁵ Prohlášení akademického senátu Karlovy university o projevu akademického senátu německé university proti zákonu ze dne 19. února 1920, č. 135, s. 16.

⁷⁶ HAVRÁNEK, Jan / POUŠTA, Zdeněk (ed.): Dějiny Univerzity Karlovy. IV, 1918-1990, s. 38–44.

⁷⁷ Krom toho jej seznámil i se svým záměrem zrekonstruovat budovu a umístit zde rektorát, muzeum, kvesturu i archiv. HAVRÁNEK, Jan / POUŠTA, Zdeněk (ed.): Dějiny Univerzity Karlovy. IV, 1918-1990, s. 43.

⁷⁸ DOMIN, Karel (ed.) / VOJTÍŠEK, Václav (ed.) / HUTTER, Josef (ed.): Karolinum statek národní, s. 14.

⁷⁹ HAVRÁNEK, Jan / POUŠTA, Zdeněk (ed.): Dějiny Univerzity Karlovy. IV, 1918-1990, s. 38–44.

⁸⁰ K této události došlo 3. března roku 1933 a zabit byl sociálně demokratický student Emil Zahradníček. HAVRÁNEK, Jan / POUŠTA, Zdeněk (ed.): Dějiny Univerzity Karlovy. IV, 1918-1990, s. 38–43.

přestalo být možné, a to pro odpor ze strany vedení Německé university. A byla to právě čeká studentská levice, která demokraticky smýšlející německé vysokoškoláky v jejich obtížném zápase s nacisty podpořila.⁸¹

K vyostření poměrů došlo 20. listopadu 1934, kdy ministerstvo školství nařídilo provedení Marešova zákona a ministr osobně převzal od Německé university akademické insignie a pečeti a předal je rektorovi. Informace o předání včetně snímků profesora Mareše a prorektora Karla Domina s historickými žezly proběhla tiskem. Oslavy této události, kterých se účastnila zejména studentská pravice, proběhly 26. listopadu a přerostly v třídní výtržnosti. Došlo k potyčkám mezi studenty a spor přerostl v pouliční nepokoje, které byly zaměřeny proti sídlům levicových stran, jejich tisku, proti Osobozenému divadlu, kavárně Mánes, německým emigrantům a obecně proti Židům.

U veřejnosti se tyto akce nesetkaly s patričním ohlasem, to se ukázalo i ve volbách do parlamentu v roce 1935. Národní sjednocení,⁸² za které kandidoval mimo jiné i Karel Domin, tehdy získalo pouhých 17 křesel. Mezi českými voliči nedošlo oproti předešlým obdobím u voleb k větším změnám, zato němečtí voliči přehodnotili své preference, celé dvě třetiny podpořili Henleinovu Sudetoněmeckou stranu. To vyvolalo nadšení u studentů Německé university, kteří chtěli uspořádat slavnostní průvod v ulicích, naštěstí k němu ale nedošlo, neskončil by totiž jinak než rvačkou s českými studenty obou táborů. V reakci na tyto události pak levicová Jednota pokrokových studentů vystupňovala svou činnost. Vznikl též Demokratický blok, který sdružoval všechny odpůrce nacionalistické pravice a dosáhl značných úspěchů, v roce 1936 zvítězil ve volbách do celostátního Ústředního svazu studentstva, ve vedení pražského svazu si však nadále udrželi většinu národní studenti.⁸³

Po Mnichovské dohodě se Německá universita stala centrem nacistického hnutí, již 10. října 1938 vlála na Karolinu vlajka s hákovým křížem a vznikla zde pražská organizace NSDAP. Dne 28. října proběhla velká demonstrace proti okupaci, která byla rozehnána německou policií za použití střelných zbraní, z patnácti zraněných zemřeli Otakar Nejedlý a student medicíny Jan Opletal, jehož pohřeb 15. listopadu přerostl ve velkou studentskou demonstraci. V reakci na tyto události gestapo zatklo a popravilo 17. listopadu devět studentských představitelů, téhož dne také jednotky SS obklíčily budovy kolejí, pozatýkali studenty a deportovali je do

⁸¹ HAVRÁNEK, Jan / POUSTA, Zdeněk (ed.): Dějiny Univerzity Karlovy. IV, 1918–1990, s. 43.

⁸² Národní sjednocení byla nově založená politická strana vzniklá spojením Národní demokracie Karla Kramáře a Národní ligy Jiřího Štíbrného. HAVRÁNEK, Jan / POUSTA, Zdeněk (ed.): Tamtéž, s. 45.

⁸³ Tamtéž, s. 38–45.

koncentračního tábora Sachsenhausen. A ještě ten den byly uzavřeny všechny české vysoké školy.⁸⁴

Rektor v boji za Karolinum

Od 21. září 1933 zastával Karel Domin funkci rektora a jak bylo výše řečeno, předsevzal si uskutečnit všechny body sporného zákona Marešova zákona (lex Mareš). Karel Domin byl již dříve znám pro své radikální postoje. V roce 1932 přednesl na schůzi Akademického senátu Karlovy university celkem nevinný návrh politického klubu Vlajka na úpravu pomníku studenta na nádvoří Klementina. Záhy však již v nacionálním duchu požádal o zrušení jedné ze dvou německých vysokých škol technických,⁸⁵ komise jeho návrh nedoporučila. Již z kraje svého působení nechal přenést do nové budovy právnické fakulty rektorát i s archivem university, dosavadní prostory archivu se staly muzeem, kde měly být umístěny insignie po jejich navrácení od německé university.⁸⁶

Žádost o intabulaci Karolina přednesl v lednu ministru školství s tím, že nebude-li tento záměr úspěšně zrealizován snad ze strachu z Němců, vzbudí ostrý protest valné části české veřejnosti. Dále ministra seznámil s projektem rekonstrukce Karolina, která měla zajistit důstojný stav budovy k jubileu 1948 a umístění rektorátu, kvestury, archivu i muzea. K intabulaci došlo 14. února 1934, byl tu ale problém s opatřením finančních prostředků na rekonstrukci a rektor se rozhodl uspořádat veřejnou sbírku.⁸⁷ V Akademickém senátu Karlovy university zaznělo hned několik námitek⁸⁸ a také obavy, zdali je vůbec možné v lidu vzbudit takovou náladu jako v době výstavby Národního divadla či muzea, rektor však byl o úspěchu pevně přesvědčen.⁸⁹

Jménem Akademického senátu Karlovy university otiskl Karel Domin výzvu, která je adresovaná všem absolventům university a každému dobrému Čechu a Slovákovi, jenž by měl na opravy Karolina přispět „vydatně svou hřivnou.“⁹⁰ V této výzvě se mimo jiné píše: „Akademický senát schválil jednomyslně můj návrh, aby památná budova Karolina byla povznesena z dnešní ubohosti k nové slávě,⁹¹ což je tvrzení při nejmenším zavádějící. Členové senátu totiž měli k tomuto plánu hned několik výhrad, debaty na zasedání se účastnilo kromě

⁸⁴ HAVRÁNEK, Jan / POUSTA, Zdeněk (ed.): Dějiny Univerzity Karlovy. IV, 1918–1990, s. 47.

⁸⁵ Myslil tím zrušení německé techniky v Praze či Brně. KÁRNÍK, Zdeněk. České země v éře První republiky (1918–1938), s. 271

⁸⁶ HAVRÁNEK, Jan / POUSTA, Zdeněk (ed.): Dějiny Univerzity Karlovy. IV, 1918–1990, s. 43.

⁸⁷ Veřejná sbírka byla ministerstvem schválena 31. března 1934. DOMIN, Karel: Pro národní sbírku za obnovení Karolina!, s. 1.

⁸⁸ Viz kapitulu od realizace lex Mareš po uzavření Vysokých škol.

⁸⁹ HAVRÁNEK, Jan / POUSTA, Zdeněk (ed.): Dějiny Univerzity Karlovy. IV, 1918–1990, s. 43.

⁹⁰ DOMIN, Karel: Pro národní sbírku za obnovení Karolina!, s. 1.

⁹¹ Tamtéž, s. 1.

rektora devět profesorů, z čehož byli čtyři k tomuto plánu skeptičtí a tři z nich zásadně odmítali započít rekonstrukci dříve, nežli budou hotové plány a zajištěné finance. Nakonec ale byli umlčeni profesorem Funkem, který „konstatuje s potěšením, že krásný idealismus, jaký projevuje rektor, jest jistě dobrou zárukou zdaru,“⁹² dále „činí návrh, aby debata byla ukončena a aby byla svolána zvláštní schůze, která by výhradně tuto otázku projednávala.“⁹³ Rektor ale prohlásí, „že není k dalším poradám vůbec důvodu,“⁹⁴ a na to je návrh senátem skutečně „v základě jednomyslně“⁹⁵ schválen.

Další nesrovnalostí ve výzvě k veřejnosti je i Dominovo prohlášení, že studenti již nabídli pomocnou ruku v této sbírce. Myslí se tím dozajista poplatek 5 Kč, který byl paušálně zaveden v letním semestru 1934. V říjnu tvrdil Karel Domin, že ho bude použito na přestěhování rektorátu, jednalo by se tedy o jednorázovou taxu. V dubnu odpovídá rektor Svazu, který se ptal po důvodu poplatku, že ho bude užito k stěhování rektorátu, archivu a kvestury, a mimo to „zbytku pak použito bude na obnovovací práce v Karolinu; na zvýšení tohoto příspěvku se vůbec nepomýšlí.“⁹⁶ Již dva dny po odeslání říká Karel Domin na zasedání senátu, že je nejméně 100 000 Kč ročně zajištěno na opravy Karolina od studentů, kteří s tímto souhlasí. Z toho je patrné, že se režijní studentský poplatek na stěhování rektorátu stal za dva dny příspěvkem na rekonstrukci Karolina, se kterým se počítá i do příštích let.⁹⁷ Rektorova argumentace je tedy obecně poněkud unáhlená a v některých případech nepodložená.

Na podporu oprav Karolina se uspořádalo hned několik akcí. Dne 17. května svolal Svaz schůzi do velké auly Histologického ústavu, kde měl řeč i rektor Karel Domin. Hladký průběh však narušovali levicovní studenti, kteří v době projevu rektora opustili aulu a jedenáct z nich bylo pak na ulici zadrženo. Poté následoval průvod ke Karolinu, nebyl to však žádný velký úspěch, nebyla jím ani neděle 31. května, kdy bylo Karolinum zpřístupněno veřejnosti. Při té příležitosti byla zorganizována studenty pouliční sbírka pod heslem Karolinum – statek národní a vybralo se tehdy 10 000 Kč. Kdo přispěl, obdržel miniaturu pečeti Karlovy university.⁹⁸

⁹² AKADEMICKÝ SENÁT KU 1934: Zápis o V. sedění akademického senátu KU, 9. března, s. 33.

⁹³ Tamtéž, s. 33

⁹⁴ Tamtéž, s. 33.

⁹⁵ Tamtéž, s. 34.

⁹⁶ SVAZ ČESKOSLOVENSKEHO STUDENTSTVA 1934, Dopis rektora KU Svazu 7. dubna, s. 1.

⁹⁷ Tamtéž, s. 1; AKADEMICKÝ SENÁT KU 1934: Zápis o V. sedění akademického senátu KU 9. března, s. 31–32; AKADEMICKÝ SENÁT KU 1934: Zápis o I. sedění akademického senátu KU 20. října, s. 14–15.

⁹⁸ HAVRÁNEK, Jan / POUSTA, Zdeněk (ed.): Dějiny Univerzity Karlovy. IV, 1918-1990, s. 43.

Návrh na zavedení uniforem vysokoškoláků

Reakce studentů

Karel Domin v době svého rektorátu zavedl občasně schůze delegátů fakultních spolků a Svazu československého studentstva,⁹⁹ přičemž první se konala již v říjnu roku 1933.¹⁰⁰ Druhá se uskutečnila¹⁰¹ přímo na rektorátu za účasti asi 20 delegátů Svazu a všech fakultních spolků. Mnozí z účastníků vznesli dotazy, na které rektor buď odpověděl sám, nebo je odkázal na příslušné děkany. Protože rektorovým záměrem bylo „sblížit studentstvo s jeho akademickými funkcionáři,“¹⁰² přednesl v listopadu Akademickému senátu Karlovy university návrh, aby se schůzi s delegáty účastnili i děkani. Senát návrh přijal pod podmínkou, že dotazy studentů budou zasílány předem a na schůzi se dostaví jen děkani, kterých se témata přímo týkají.¹⁰³ Podle Karla Domina se tato zasedání velmi osvědčila a probrala se zde mnohá závažná témata.¹⁰⁴

Návrh na zavedení společného odznaku či uniformy pro studenty Karlovy university byl poprvé vysloven právě na schůzi delegátů konané 21. února roku 1934. Na nejbližším zasedání Akademického senátu pak rektor navrhl ustavit komisi, jež by rozhodla o odznaku či jednotném kroji, který by zástupci studentů nosili při slavnostních příležitostech jako byly inaugurace, pohřby apod. Nakonec bylo usneseno, že jej projedná stejná komise, která v té době řešila i návrh na úřední úbor profesorů a doktorů.¹⁰⁵ Členové této komise byli profesori G. Friedrich, který komisi předsedal, děkan bohoslovecké fakulty J. Cibulka, děkan fakulty právnické O. Sommer a inspektor universitního archivu V. Vojtíšek.¹⁰⁶

Rektor Karel Domin pak komisi doporučil, aby „vyslechla také názor Svazu československého studentstva, případně i největších fakultních spolků.“¹⁰⁷ Tyto fakultní spolky, konkrétně

⁹⁹ Založen roku 1919, sdružoval fakultní a krajinské spolky, vedení bylo voleno většinovým systémem, opozice tedy neměla podíl na vedení, i kdyby získala 49 % hlasů. A tak do roku 1936 ovládla pravice tento i Ústřední svaz studentstva (zvláště díky své většině ve Všeřdu a Spolku mediků), i kvůli tomu tu nikdy nebyli zástupci studentů německých vysokých škol (ti byli v nacionalistické Deutsche Hochschülerschaft, klerikální Germanii a liberální Lese und Redehalle). POLIŠENSKÝ, Ondřej: Všeškolní archiv (1848–1953), inventární seznam II, s. 27.

¹⁰⁰ AKADEMICKÝ SENÁT KU 1933: Zápis o I. sedění akademického senátu KU 20. října, s. 2.

¹⁰¹ Uskutečnila se 22. listopadu 1933.

¹⁰² DOMIN, Karel: Můj rektorský rok: Z bojů Karolinum a za práva Karlovy univerzity, s. 355.

¹⁰³ AKADEMICKÝ SENÁT KU 1933: Zápis o II. sedění akademického senátu KU 24. listopadu, s. 6.

¹⁰⁴ DOMIN, Karel: Můj rektorský rok: Z bojů Karolinum a za práva Karlovy univerzity, s. 355.

¹⁰⁵ Tato komise byla ustavena na zasedání akademického senátu 20. října roku 1933. AKADEMICKÝ SENÁT KU 1933: Zápis o I. sedění Akademického senátu KU 20. října, s. 17.

¹⁰⁶ AKADEMICKÝ SENÁT KU 1934: Zápis o V. sedění akademického senátu KU 9. března, s. 13

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 13.

Všehrd,¹⁰⁸ Spolek posluchačů přírodních věd,¹⁰⁹ Spolek posluchačů filosofie,¹¹⁰ Spolek českých mediků,¹¹¹ a zastřešující Svaz československého studentstva obdržely 6. dubna roku 1934 od rektorátu dopis, který konstatuje, že „bylo vysloveno z kruhů studentských přání, aby byl stanoven nějaký odznak pro posluchače university Karlovy,“¹¹² dále rektor píše: „dříve však, nežli bude přikročeno k meritornímu jednání, žádám, aby mi bylo sděleno tamní stanovisko, zejména, zda by se doporučovalo, aby při rozmanitých slavnostech a příležitostech (např. instalaci, pohřbech) měli zástupci studentů nějaký odznak či snad jednotný kroj.“¹¹³ Spolky a Svaz byly, dle slov rektora, obeslány za účelem „sjednati substrát pro jednání komise.“¹¹⁴

1. Spolek čsl. právníků Všehrd

Rektorát zaslal celkem pět dotazů, mělo tedy přijít pět odpovědí. První z nich byla napsána již 11. dubna: „Výbor spolku čsl. právníků Všehrd by velmi vítal zavedení odznaku pro posluchače university Karlovy.“¹¹⁵ Výbor se shodl i na jeho vzhledu: „Nejvhodnější dle našeho mínění, byl by odznak látkový a to upravený otisk naší university.“¹¹⁶ Zato zavedení stálého a povinného nošení uniformy „si studenti – pokud jsme zjistili – nepřejí.“¹¹⁷ Ale slavnostní ústroj pro některé příležitosti by přijali rádi, nemají o něm však konkrétní představu a jeho řešení by „přenechali kruhům uměleckým.“¹¹⁸ Odznak by pak mohl být součástí tohoto kroje a mohl by se užívat i samostatně (např. na sportovních dresech).¹¹⁹

¹⁰⁸ Všehrd, původně spolek českých, později československých právníků, jedná se o druhý nejstarší fakultní spolek (po spolku mediků) založený roku 1868. POLIŠENSKÝ, Ondřej: Všestudentský archiv (1848–1953), s. 43.

¹⁰⁹ Spolek posluchačů přírodních věd vznikl na přelomu 20. a 30. let 19. století oddělením od původního spolku sdružujícího studenty filozofické fakulty University Karlo-Ferdinandovy, na původní filozofické fakultě totiž byli umístěny jak obory filozofické, tak i přírodovědné a matematicko-fyzikální. Na přelomu 20. a 30. let 20. století došlo k rozpadu spolku podle nových fakult na Spolek posluchačů filosofie, Spolek posluchačů přírodních věd a Spolek posluchačů tělesné výchovy. POLIŠENSKÝ, Ondřej: Všestudentský archiv (1848–1953), inventární seznam II, s. 33.

¹¹⁰ Všehrd a Spolek českých mediků patřily mezi ty nejvlivnější, měli tradičně podporu pravice a disponovali značným majetkem, nejvýznamnějším levicovým spolkem byl Spolek posluchačů filosofie v Praze. POLIŠENSKÝ, Ondřej: Všestudentský archiv (1848–1953), s. 8.

¹¹¹ Spolek československých mediků v Praze byl založen jako Klub českých mediků roku 1863, patřil mezi nejbohatší spolky a co do počtu a významu byl na druhém místě za Všehrdem. Vedení mediků bylo tradičně konzervativní a po celou dobu První republiky byl spolek v rukou pravice. POLIŠENSKÝ, Ondřej: Všestudentský archiv (1848–1953), inventární seznam II, s. 33.

¹¹² DOMIN, Karel: Můj rektorský rok: Z bojů Karolinum a za práva Karlovy univerzity, s. 356.

¹¹³ Tamtéž, s. 356.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 356.

¹¹⁵ VŠEHRD 1934: Dopis spolku VŠEHRD rektorátu university Karlovy 11. dubna, s. 1.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 1.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 1.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 1.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 1.

2. Spolek posluchačů přírodních věd

Druhým v pořadí byl dopis posluchačů přírodních věd ze dne 13. dubna. Na výborové schůzi se rozhodli „doporučiti odznakování studentů při slavnostních příležitostech.“¹²⁰ Zavedení uniforem ale považují za těžko proveditelné „z důvodů finančních.“¹²¹ Konkrétní návrh odznaku či uniformy není znám.¹²²

3. Spolek posluchačů filosofie

Spolek posluchačů filozofie Karlovy university zaslal rozsáhlou odpověď dne 17. dubna. Zaujímá zcela opačné stanovisko než spolky předešlé, pokládá totiž „každé zevní označení vysokoškolských posluchačů za neslučitelné se základními demokratickými principy občanské rovnosti.“¹²³ Prohlašuje tento akt za stavění hrází mezi vrstvami obyvatelstva a vyzdvihování stavovských rozdílů. Psychologický moment takového vnějšího odlišení vyvolá nálady ohrožující mír a přichází vhod těm, kdo připravují válku. Dalším protiargumentem je tíživá finanční situace studentů, která je zhoršena hospodářskou krizí a „přes míru zatížena stále stoupajícími studijními a jinými¹²⁴ poplatky.“¹²⁵ Tomuto problému pak podle spolku není věnována dostatečná pozornost: „Všechny snahy pak o zmírnění těžkého sociálního útlaku studentů se setkávají se stále většími obtížemi a neúspěchy za dnešních poměrů a bylo by tedy třeba, aby všichni, kdo chtějí prospěti většině studentstva, věnovali svou pozornost a úsilí především a hlavně těmto úkolům.“¹²⁶ Pro nemajetnější je uniforma i odznak značné a

¹²⁰ Tato výborová schůze se konala 12. dubna 1934. POSLUCHAČI PŘÍRODNÍCH VĚD 1934, Dopis spolku rektorátu university Karlovy 13. dubna, s. 1.

¹²¹ POSLUCHAČI PŘÍRODNÍCH VĚD 1934, Dopis spolku rektorátu university Karlovy ze dne 13. dubna, s. 1.

¹²² Jak píše v dopise, měly se kroje projednat na nejbližší členské schůzi. Záznamy ze schůzí spolku ale pro tento rok nejsou zachované, archiv rektorátu také ne a jiný dopis jsem v fondech Akademického senátu KU nenalezla.

¹²³ POSLUCHAČI FILOSOFIE 1934, Dopis Spolku rektorátu university Karlovy ze dne 17. dubna, s. 1.

¹²⁴ Zde zřejmě autor dopisu, nejspíše G. Hudec, starosta Svazu, naráží na nový poplatek 5 Kč, který byl paušálně zaveden v letním semestru 1934. Zavedení poplatku na letní semestr bylo odsouhlaseno Akademickým senátem KU v říjnu 1933, celkem mělo být vybráno 50 000 Kč a jich užito na přestěhování rektorátu do nové budovy právnické fakulty (ministerstvo totiž přestěhování povolilo jen pod podmínkou, že nezatíží státní rozpočet). V dubnu roku 1934 Karel Domin odpovídá na dotaz Svazu československého studentstva, že poplatek bylo užito k „úhradě režijních potřeb rektorátu, kvestury a universitního archivu (...) hledíc na to, že státní dotace byly podstatně sníženy, kdežto kolejně jest u porovnání s jinými zeměmi značně nízké.“ Toto ještě souhlasí, ale dále rektor píše, že „zbytku pak použito bude na obnovovací práce v Karolinu.“ Již dva dny poté Karel Domin odpovídá na dotaz v senátu, jestli jsou zajištěny stále finanční příspěvky na opravu Karolina tak, že je nejméně 100 000 Kč ročně zajištěno od studentů, zdá se tedy, že onen jednorázový režijní studentský poplatek, stal se příspěvkem na rekonstrukci Karolina, se kterým se počítá i do příštích let, což mohlo studenty jistě pobouřit. SVAZ ČESKOSLOVENSKÉHO STUDENTSTVA 1934, Dopis rektora Svazu Československého studentstva ze dne 7. dubna, s. 1; AKADEMICKÝ SENÁT KU 1934: Zápis o V. sedění akademického senátu KU, které se konalo 9. března, s. 31–32; AKADEMICKÝ SENÁT KU 1934: Zápis o I. sedění akademického senátu KU, které se konalo 20. října, s. 14–15.

¹²⁵ POSLUCHAČI FILOSOFIE 1934, Dopis Spolku rektorátu university Karlovy 17. dubna, s. 1.

¹²⁶ Tamtéž, s. 1.

především zbytečné zatížení, „zvláště pro studenty krátký čas před absolutoriem.“¹²⁷ Navíc těm, kteří si odznak nebudou moci dovolit nebo jej pro své demokratické přesvědčení odmítnou používat, by toto opatření mohlo znemožnit užívání práv členů akademické obce. Například na akademických shromážděních bylo by jeho nošení požadováno, respektive předpokládáno, což by mohlo zabránit studentům v účasti na těchto zasedáních. Jednalo by se podle spolku o omezení občanské svobody a akademických práv. Toto své zásadní stanovisko opírají o „zkušenosti, že v cizích zemích užívají vysokoškolští studenti stejnokrojů a akademických odznaků buď tam, kde je to staletou tradicí, založenou na středověkém zřízení společnosti nebo ve státech, kde se vlády zmocnil směr vysloveně reakční; zde pak uniformy znamenají omezení občanské a politické svobody a mají umožnit kontrolu smýšlení každého studenta.“¹²⁸ V závěru dopisu pak oslovují rektora: „Prosíme Vás, Vaše Magnificence,¹²⁹ abyste laskavě věnoval pozornost těmto našim námitkám a důvodům a předložil je k laskavému uvážení akademickému senátu.“¹³⁰

4. Spolek českých mediků

Spolek mediků opožděně dodal svou odpověď 23. května po urgenci rektorátu. Správní výbor spolku odznaky schválil a „vyslovil nad iniciativou rektorátu K.U. v této záležitosti své potěšení.“¹³¹ Opožděnou odpověď odůvodňují dlouhou debatou, která zatím nevyšla v konkrétní návrhy. Pokusí se odpověď zaslat po nejbližší spolkové schůzi (což se nejspíš nestalo) a doporučují „řešit tuto věc ve společné debatě zástupců fakultních spolků K. U. s Vaší Magnificencí.“¹³²

Poslední dopis, který měl přijít od Svazu československého studentstva, jsem nenalezla a je možné, že ani nepřišel. Sám Karel Domin v srpnovém článku Národních listů píše, že se komise nesešla, protože přišly pouze tři odpovědi.¹³³ Z předešlého víme, že přišly odpovědi čtyři, ale chybí pátá a nejspíše rozhodující odpověď Svazu.

¹²⁷ Tamtéž, s. 2.

¹²⁸ POSLUCHAČI FILOSOFIE 1934, Dopis Spolku rektorátu university Karlovy 17. dubna, s. 2.

¹²⁹ Oslovování rektora Magnificence a děkanů Spectabilis obnovil právě Karel Domin, nechal si historii oslovování ověřit i v archivu University, který mu sdělil, že od 17. století o tom jsou písemné záznamy a jistě již v 16. století se titulů užívalo. Dochovalo se i napomenutí rektora všem fakultním spolkům, aby byli těmito tituly oslovováni pouze ti, kteří funkci právě zastávají. REKTORÁT KU 1933: Dopis všem fakultním spolkům, s. 1; ARCHIV KARLOVY UNIVERSITY 1934: Dopis rektorátu ohledně historie oslovování, s. 2.

¹³⁰ POSLUCHAČI FILOSOFIE 1934, Dopis Spolku rektorátu university Karlovy 17. dubna, s. 2.

¹³¹ SPOLEK ČESKOSLOVENSKÝCH MEDIKŮ 1934: Dopis spolku rektorátu 23. května, s. 1.

¹³² Tamtéž, s. 1.

¹³³ DOMIN, Karel: Můj rektorský rok: Z bojů Karolinum a za práva Karlovy univerzity, s. 356.

Shrnutí

Shrneme-li odpovědi, pro stejnokroj užívaný při slavnostních příležitostech se vyslovil jen Všehrd, nemá však konkrétní představu o jeho vzhledu a přenechal by tuto otázku odborníkům. Pro stálé nošení uniforem se nevyslovil ani jeden ze spolků, přírodovědci považují krojování z finančních důvodů za těžko proveditelné, studenti práv si stálé nošení uniforem nepřejí, medicí je v dopise ani nezmiňují, a filozofové myšlenku stejnokrojů zavrhuje zcela.

Mezi studenty nebyl podle všeho zájem o stálé nošení uniformy, u některých lze sledovat přímo odpor k stejnokrojům. Tuto averzi lze ilustrovat například článkem v expresním vydání časopisu *Večerní list*, který je uveden slovy: S uniformami přišli se hakenkrajcleři poděkovat rektoru německé university. V článku je popsána událost z června roku 1932, kdy množství automobilů přivezlo na dvůr německé university na Ovocném trhu asi 50–60 studentů s objemnými krabicemi a kufry plnými německých studentských uniforem, do nichž se pak mladíci v učebnách převlékli. „Nechyběly ovšem helmice, známé německé cerevisky,¹³⁴ kordy a křížem krážem rozsekané tváře, k tomu prapory, které se dopravovaly zadním vchodem. Paráda byla veliká a divíme se jen, jak může takováto provokace býti trpěna v centru Prahy a k tomu ještě před okny české university, odkud naši studenti byli nuceni pohlížeti na tuto drzost a provokativnost německých studentů.“¹³⁵ Při příchodu policejního inspektora se údajně opět převlékli do civilu a „po jeho odchodu byla celá hakenkrajcléřská paráda opět navlečena a studenti zůstali v uniformách i při odjezdu z university, zcela provokativně se rozložili v autech a drzým úsměškem odpovídali na poznámky kolemstojících Čechů, kteří se právem divili, jak je možná taková provokace již i veřejně na pražských ulicích. Stráž (...) nezakročila, a tak hakenkrajcleři zase jednou beztretně, jak je tomu u nás zvykem, unikli.“¹³⁶

¹³⁴ Z lat. *cerevisia*, čili pivo. Jednalo se o drobné strakaté čapky bez štítku, které nosili členové německých studentských spolků zvaných *Burschenschaft*. Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí, 5. díl, s. 315.

¹³⁵ S uniformami přišli se hakenkrajcleři poděkovat rektoru německé university. In: *Expres*, 9. června 1932, s. 1.

¹³⁶ S uniformami přišli se hakenkrajcleři poděkovat rektoru německé university. In: *Expres*, 9. června 1932, s. 1.

Reakce českého tisku

Československo¹³⁷ představovalo parlamentní demokracii s volenými politickými stranami.¹³⁸ I tisk vydávaný v této době byl formován na principu stranickém a ovlivněn politickou orientací jeho majitelů. Tištěná média měla za První republiky, vedle stále vlivnějšího rozhlasového vysílání, rozhodující vliv. Politické strany ovlivňovaly i několik tiskovin zároveň¹³⁹ a snažily se zaujmout i mimopražské čtenáře. Široké spektrum denního tisku a časopisů se zaměřovalo vedle politického dění na umění, literaturu, kulturu, architekturu, bytové a módní otázky, životní styl i reklamu. Řada autorů se vedle žurnalistiky věnovala i beletrii a vtiskla tak denní publicistice její charakteristický ráz blízký právě oné krásné literatuře.¹⁴⁰

Zatímco otázka Karolina se německé akademické obce přímo týkala a existuje k němu řada původních článků v německém tisku, zavedení uniforem na české universitě bylo spíše interní záležitostí české university, a tudíž se jím německý tisk zabýval jen okrajově a jednalo se z velké části o výtahy českých článků s drobnými komentáři.¹⁴¹ Určující pro tuto práci jsou tedy články českých periodik.

1. Právo lidu

Právo lidu byl deník Sociální demokracie, jehož redakce sídlila v Lidovém domě, kde zůstala i po rozkolu ve straně v roce 1920.¹⁴² Postoj Práva lidu k počínům Karla Domina byl spíše odměřený. Dne 20. dubna se zde píše, že si rektor pozval novináře a podal zprávu o chystané rekonstrukci Karolina, při té příležitosti také sdělil, že je tato akce jen malým úsekem jeho snahy „zařadit Karlovu universitu do celku národního života.“¹⁴³ Dalším úsekem této snahy jsou rektorovy pravidelné příspěvky do Národních listů. Právo lidu komentuje rektorův záměr

¹³⁷ Československo bylo národním státem Čechů a Slováků se dvěma různými jazyky, oba národy však byly v duchu čechoslovakismu vnímány jako jediný. PÁNEK, Jaroslav – TŮMA, Oldřich a kol: Dějiny českých zemí, s. 414.

¹³⁸ První volby do parlamentu proběhly v květnu roku 1920, poprvé se v českých zemích i na Slovensku volilo podle skutečně rovného volebního práva a poprvé získaly toto právo i ženy. Ve volbách získala 26 % československá sociální demokracie, 11 % německá sociální demokracie a 10 % československá agrární strana. PÁNEK, Jaroslav – TŮMA, Oldřich a kol: Dějiny českých zemí, s. 417.

¹³⁹ Takové strany vydávaly i několik samostatných listů, jež měly v některých oblastech shodný obsah. Tato praxe nakonec vedla ke sdružování těchto příbuzných listů do velkých koncernů. OSVALDOVÁ, Barbora / ČEŇKOVÁ, Jana: Česká publicistika mezi dvěma světovými válkami, s. 13.

¹⁴⁰ OSVALDOVÁ, Barbora / ČEŇKOVÁ, Jana: Česká publicistika mezi dvěma světovými válkami, s. 11–13.

¹⁴¹ Článek v Deutsche Zeitung Bohemia s názvem „Ein bestellter Antrag“ je uveden slovy: „Wie das Právo Lidu berichtet...“ a dále se jedná pouze o stručné shrnutí článku v řečeném Právu lidu. I článek v Prager tagblatt s titulkem: „Uniform für studenten?“ hned v úvodu píše: „Das socialdemokratische Právo lidu veröffentlicht...“ a pokračuje ve stejném duchu jako Deutsche Zeitung. Podobně tak i zpráva v Reichenberger zeitung jen reaguje na článek Národních listů. Ein bestellter Antrag? In: Deutsche Zeitung Bohemia, 20. dubna 1934, s. 3; Uniform für studenten? In: Prager tagblatt, 20. dubna 1934, s. 5; Uniformen für die tschechische hochschüler. In: Reichenberger zeitung, 30. srpna 1934, s. 2.

¹⁴² OSVALDOVÁ, Barbora / ČEŇKOVÁ, Jana: Česká publicistika mezi dvěma světovými válkami, s. 20.

¹⁴³ Quo vadis, alma mater? In: Právo lidu, 19. dubna 1934, s. 3.

začlenit universitu do celku národního života takto: „Die Universität in die Totalität des Nationallebens einzuschalten – řekla by v originálu hakenkrajclerská these.“¹⁴⁴ O Národních listech pak píší, že jsou orgánem „strany, o níž by bylo možno říci, kdybychom chtěli důsledně pokračovat v téže terminologii a názorovém zaměření, že se při poslední rekonstrukci vlády z národa vyřadila.“¹⁴⁵ Podle těchto slov je zřejmé, že Právo lidu vnímá Karla Domina jako sympatizanta pravice a postoj k němu je odmítavý.

Článek vztahující se k uniformám vyšel dne 19. dubna 1934 s titulkem: „Quo vadis, alma mater? Nejnovější nápad rektora Karlovy university: stejnokroje studentům!“ Za iniciátory návrhu na odznaky jsou zde označeni národní studenti, kteří byli vedeni představou, „že vydekorovaní studenti z radosti nad cetkou na kabátu odpustí fakultním spolkům, vedeným pravičáky,¹⁴⁶ že se tak žalostně málo starají o jejich potřeby sociální.“¹⁴⁷ Návrh byl předložen jeho magnificenci, která „rozvedla jej do důsledků, jež se ani nejfašističtější studenti neodvážili vyslovit, zřejmě příliš ještě zatíženi nezdravou demokratickou výchovou.“¹⁴⁸ Dále článek informuje o dopisu rektora adresovaném fakultním spolkům, kde se Karel Domin studentů táže, zda by souhlasili se zavedením stejnokroje alespoň pro slavnostní příležitosti. Již samotná tato skutečnost je podle autora natolik vypovídající, že si nežádá dalšího výkladu: „Fakt, že rektor university, která má hlubokou demokratickou tradici, odvažuje se navrhopvat studentům uniformy, je tak úžasný, že snad nepotřebuje komentáře.“¹⁴⁹

Na závěr pak autor kritizuje Karla Domina kvůli jeho výše zmíněnému výroku: „Domin nařiká, že universita nemá to místo, které jí v národním celku patří. O takové místo se v demokracii naštěstí musí každý zasloužit. Aby se tam universita dostala, nestačí, bude-li její rektor oslovován vznešenými tituly, budou-li studenti uniformováni, budou-li se její slavnosti konat v důstojných a staletou tradicí posvěcených síních, bude-li zkrátka alma mater dělat na stará kolena parádu, podobna královně na trůně, která si úctu svého lidu vymáhá leskem svého dvoru a starobylostí svého rodu, a zapomíná, že její lid je natolik vyspělý a nepodobný lidu z pohádek

¹⁴⁴ Quo vadis, alma mater? In: Právo lidu, 19. dubna 1934, s. 3.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 3.

¹⁴⁶ V Svazu československého studentstva, který fungoval jako zastřešující organizace fakultních i krajinských studentských spolků, bylo vedení voleno většinovým systémem. To pro opozici znamenalo, že neměla podíl na vedení, získala-li méně jak 50 % hlasů. A tak do roku 1936 ovládla pravice tento i Ústřední svaz studentstva (zvláště díky své většině ve Všeřdu a Spolku mediků), i kvůli tomu tu nikdy nebyli zástupci studentů německých vysokých škol (ti byli v nacionalistické Deutsche Hochschülerschaft, klerikální Germanii a liberální Lese- und Redehalle). POLIŠENSKÝ, Ondřej: Věstudentský archiv (1848–1953), inventární seznam II, s. 27.

¹⁴⁷ Quo vadis, alma mater? In: Právo lidu, 19. dubna 1934, s. 3.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 3.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 3.

a Třetí říše, že si cení těch, kteří především mají něco v hlavě.“¹⁵⁰ Na konci pak čteme řečnickou otázku: „Ostatně jaké odvolávání na tradici – plynou studentské uniformy z tradice českého studenta?“¹⁵¹

2. Dělnická rovnost

Deník Dělnická rovnost patřil vedle Rudého práva, Svobody, Dělnického deníku, Bolševika či Agitátora k novinám Komunistické strany Československa.¹⁵² Článek s názvem: „Fašistický návrh na zavedení studentských uniforem“ vyšel 21. dubna¹⁵³ a Karel Domin podle něj „patří mezi nejreakčnější a nejšovinističtější živly české buržoasie“¹⁵⁴ a „není proto divu, že přichází s tímto návrhem, hodným Hitlera.“¹⁵⁵ Vztah deníku k rektorovi by se dal označit za záporný.

Autor se v článku podobně jako Právo lidu odvolává na nedávný rozhovor Karla Domina s novináři, kde mimo jiné sdělil, že „dal studentským spolkům návrh na zavedení uniforem pro studenty.“¹⁵⁶ Stejnokroje budou podle autora jistě vítány u „zfašizovaných“ spolků jako Všehrd nebo Ústřední svaz. S tímto tvrzením nebyla Dělnická rovnost daleko od pravdy, Všehrd skutečně se stejnokrojem souhlasil, ale pouze s takovým, který by se nosil při svátečních příležitostech.¹⁵⁷ „Chudé revoluční studentstvo musí se však proti němu rozhodně opřít. Uniformy znamenaly by znemožnění revoluční činnosti studentstva, znamenaly by policejní kontrolu nad každým studentem.“¹⁵⁸ Na závěr článek informuje o demonstraci chudých studentů „proti této reakci a zvojákování studentstva,“¹⁵⁹ která proběhne 1. května „v řadách protifašistické fronty mládeže pod prapory KSČ.“¹⁶⁰

3. Haló noviny

Haló noviny sice oficiálně nebyly listem Komunistické strany, ale „zastávaly její politickou linii.“¹⁶¹ Začaly vycházet v říjnu roku 1933 jako list typografů karlínské tiskárny Rudého práva, které bylo v té době na tři měsíce zakázáno.¹⁶² Článek s názvem „Quo vadis, Domine? Studenti v uniformách“ vyšel 22. dubna a varuje před stejnokroji s odkazem na dění za hranicemi:

¹⁵⁰ Quo vadis, alma mater? In: Právo lidu, 19. dubna 1934, s. 3.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 3.

¹⁵² OSVALDOVÁ, Barbora / ČEŇKOVÁ, Jana: Česká publicistika mezi dvěma světovými válkami, s. 20.

¹⁵³ Totožný článek nalezneme i v Rudé záři také dne 21. dubna 1934. Fašistický návrh na zavedení studentských uniforem. In: Rudá zář, 21. dubna 1934, s. 2

¹⁵⁴ Fašistický návrh na zavedení studentských uniforem. In: Dělnický rovnost, 21. dubna 1934, s. 2.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 2.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 2.

¹⁵⁷ VŠEHRD 1934: Dopis spolku VŠEHRD rektorátu university Karlovy 11. dubna, s. 1.

¹⁵⁸ Fašistický návrh na zavedení studentských uniforem. In: Dělnický rovnost, 21. dubna 1934, s. 2.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 2.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 2.

¹⁶¹ BEDNAŘÍK, Petr / JIRÁK, Jan / KÖPPLOVÁ, Barbara. Dějiny českých médií, s. 169.

¹⁶² Tamtéž, s. 169.

„Vidíme v okolních zemích fašistických diktatur, jaký význam má toto uniformování mladých,“ které „zavání voláním po zřízeních, jejich obdoby vidíme v sousedních fašistických stavovských státech.“¹⁶³ Za tímto návrhem vidí autor snahu „vyhrotiti, za tento laciný úplatek líbivosti, studentstvo proti dělnické třídě a má také za následek to, že obzuzuje osobní svobodu pokrokového studentstva a že ho vystavuje veřejné kontrole.“¹⁶⁴

Haló noviny varují před akcemi rektora, za kterými se podle jejich slov skrývá veliké nebezpečí, které vidí zvláště ve snaze rozeštvát veřejnost šovinisticko-nacionálními spory. Upozorňují také na snahu Karla Domina využívat postavení rektora k vlastnímu zviditelnění. Uniformy pak vnímají jako prostředek odlišení studentů od ostatních vrstev obyvatelstva, od kterých se tak odcizí a zároveň je stejnokroj vystaví veřejné kontrole.¹⁶⁵

4. České slovo

České slovo bylo ústředním tiskovým orgánem Československé strany národně socialistické a vycházelo v nakladatelství Melantrich. Jednalo se o velký tiskový koncern napojený právě na národní socialisty.¹⁶⁶ Jeho ředitelem po celé období První republiky byl Jaroslav Šalda, pod jehož vedením se z Melantrichu¹⁶⁷ stal nejvýznamnější koncern meziválečného Československa a jeden z největších podniků toho druhu v Evropě.¹⁶⁸

Úvod článku sděluje, že nikdo vlastně neví, jak návrh na uniformy vznikl: „Jedni říkají, že vyšel přímo od rektora dr. Domina, jiní, že jím byl pouze inspirován.“¹⁶⁹ Nadšení podle autora vyvolal návrh zvláště u studentů nižších universitních ročníků a u tzv. zlaté mládeže pražské buržoazie. Za hlavní příčinu považuje obecně lidský pud opičít se, který byl v našem prostředí přítomen i před válkou, „kdy nějaký c. k. středoškolský výtečník propagoval na českých školách buršácké čapky.“¹⁷⁰ Autor na to konto prohlašuje: „My jsme se nechtěli za Rakouska opičít po buršáckých a proto se nebudeme opičít v naší republice po nikom, ani po fašistech, ani po hitlerovcích, kteří

¹⁶³ Quo vadis, Domine? Studenti v uniformách. In: Haló noviny, 22. dubna 1934, s. 3.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 3.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 3.

¹⁶⁶ Podle zákonů První republiky nebyly politické strany právními osobami a nemohly tudíž vlastnit nemovitý majetek a uzavírat právně závazná ujednání. Vydavatelství tak bývala akciovými či komanditními společnostmi, v jejichž čele stály vedoucí osobnosti té které politické strany. BEDNAŘÍK, Petr / JIRÁK, Jan / KÖPPOVÁ, Barbara. Dějiny českých médií, s. 165.

¹⁶⁷ Melantrich vlastnil pět tiskáren (v Brně, Ostravě, Žilině a dvě v Praze), působil v 30 městech včetně Vídně a za První republiky vydával 11 deníků, 60 regionálních týdeníků, 12 čtrnáctideníků, asi 40 měsíčníků a cca 70 dalších titulů bez uvedení periodicity. Například velmi oblíbené Večerní České slovo, které obsahovalo zprávy kulturní, sportovní, soudní rubriky a romány na pokračování, dále vydával raníky A-Zet a Telegraf, ilustrované týdeníky Hvězda československých paní a dívek či Pražský ilustrovaný zpravodaj a pro děti pak Ahoj na neděli a Mladý hlasatel. BEDNAŘÍK, Petr / JIRÁK, Jan / KÖPPOVÁ, Barbara. Dějiny českých médií, s. 16.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 165–166.

¹⁶⁹ Nic důležitějšího studenti nepotřebují! In: České slovo, 6. května 1934, s. 1.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 1.

lákají studentstvo do svých řad všelijakými odznaky a cetkami.“¹⁷¹ Nesmyslnost stejnokrojů odůvodňuje faktem, že studentstvo „není žádný stav, ani krojová družina, ale budoucnost národa.“¹⁷² Doba studia pak není dobou parádění se po Václavském náměstí, ale časem těžké práce a takový student, nemá kdy myslet na to, jestli mít stejnokroj nebo pracovní šaty. „A student chudý, jen tak tak se kondicemi a hladem probíjející bez podpory rodičů, ten už dokonce netouží po nových výdajích na uniformy, i kdyby to byla třeba jen čapka.“¹⁷³ Majetkové rozdíly by pak u studentů vedly ke kastovníctví, bohatí by uniformu měli a chudí ne. Autor na závěr konstatuje, že „studentstvo si ke své cti přes rozdíly tříd dovedlo zachovat vysoký stupeň solidarity a sounáležitosti mládeže“¹⁷⁴ a členové profesorských sborů, kterým leží více na srdci jejich povolání pedagogické a vědecké nežli politika, „jistě myšlenku studentských stejnokrojů zavrhnou.“¹⁷⁵

Na tento článek reaguje Karel Domin prohlášením uveřejněným zde 12. května, kde souhlasí se studentskými odznaky, které navrhli sami studenti a měly být nošeny při sportovních událostech, pohřbech, inauguracích a jiných slavnostních příležitostech. O návrhu na zavedení uniforem pak říká toto: „Některý ze studentů nadhodil také otázku kroje, ale proti této myšlence jsem se ihned rozhodně vyslovil.“¹⁷⁶ Dále podotýká, že by zavedení stejnokroje bylo nemyslitelné už z důvodů sociálních a „nikoho ani nenapadlo pomýšlet na uniformování našeho studentstva. Pro svou osobu souhlasím plně s negativním stanoviskem Českého Slova.“¹⁷⁷

5. Přítomnost

Časopis Přítomnost byl založen roku 1924 s přispěním a pod patronací prezidenta Masaryka. Šéfredaktorem se stal Ferdinand Peroutka a názorově se časopis hlásil k Hradu a masarykovské představě demokratického humanismu. Dopis s žádostí o uveřejnění článku v časopisu Přítomnost zaslal starosta Spolku posluchačů filozofie Gustav Hudec, autorem stati je člen výboru spolku Rudolf Vápeník.¹⁷⁸ Oba patří mezi čelné představitele spolku a dá se tedy předpokládat, že byli na schůzi rektora s delegáty studentských spolků, kde padl onen návrh na zavedení uniforem, přítomni buď oni sami nebo jejich blízcí spolupracovníci.

¹⁷¹ Nic důležitějšího studenti nepotřebují! In: České slovo, 6. května 1934, s. 1.

¹⁷² Tamtéž, s. 1.

¹⁷³ Tamtéž, s. 1.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 1.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 1.

¹⁷⁶ DOMIN, Karel. Rektor proti studentským stejnokrojům. In: České slovo, 12. května 1934, s. 4.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 4.

¹⁷⁸ VÁPENÍK, Rudolf. Cesta rektora Domina k národu. In: Přítomnost, 2. května 1934, s. 340; ADAMEC, Josef. Cesta rektora Domina k národu. In: Přítomnost, 16. května 1934, s. 319.

Rudolf Vápeník cituje v článku rektorův dopis studentským spolkům: „Při společné schůzi (...) bylo vysloveno z kruhů studentských přání (s tímto návrhem vystoupil pan rektor sám. Pozn. aut.), aby byl stanoven nějaký odznak pro posluchače university Karlovy.“¹⁷⁹ Podle Vápeníka je tedy autorem nápadu na zavedení odznaků sám Karel Domin a za jeho akcemi včetně návrhu na zavedení uniforem vidí prosazování požadavků jednoho politického tábora: „Na základě tohoto poznání chápeme, proč pan rektor všechny své články uveřejňuje v Národních listech¹⁸⁰ a v Národní politice,¹⁸¹ nyní víme, proč se Jiří Stříbrný¹⁸² a jeho tisk tak srdečně ujali plánu na obnovu Karolina.“¹⁸³ Autor se též obává rektorových výroků v onom dopise zvláště srovná-li je s děním za hranicemi: „Rozumíme slovům pana rektora o „mnohých universitách zahraničních“. Vidíme v okolních zemích fašistických diktatur, jaký význam má uniformování mládeže.“¹⁸⁴ Stejnokroje podle Vápeníka vytvářejí propast mezi studenty a ostatními vrstvami společnosti, o jejíž překlenutí musí usilovat každá demokracie. Dalším problémem je finanční situace studentů: „Nemůžeme panu rektorovi zaručit, že nemajetné studentstvo bude tak idealistické, aby zapomnělo na prázdný žaludek, že bude pro hezkou uniformu hladověti o několik dní více.“¹⁸⁵ Rudolf Vápeník pak konstatuje, že národní studenti se dostaly do čela většiny spolků a ty jejich názorovému diktátu zcela podlehly. A protože do jejich tábora patří i rektor, volí ho tyto spolky čestným členem a posílají mu děkovné dopisy. Právě jim Vápeník vzkazuje: „Čím více budete prosazovati diktát svých vůdců a budete pracovat pro zájmy politických stran, tím více vyvstane hlasů proti vám. Dosud existuje studentstvo, které vidí přes brýle mámení.“¹⁸⁶

V reakci na článek Spolku posluchačů filosofie se o dva týdny později v časopise *Přítomnost* objevila odpověď Josefa Adamce, jednatele spolku Všehrd. Podle něj Vápeníkův článek „obvyklou opoziční formou tohoto spolku útočí na J. M. rektora Karlovy university prof. dra K. Domina.“¹⁸⁷ Návrh na odznaky a stejnokroje podle Adamce vzešel od studentů, a to zejména z řad funkcionářů zahraničního odboru Ústředního svazu. Jejich nošení bylo v návrhu určeno

¹⁷⁹VÁPENÍK, Rudolf. Cesta rektora Domina k národu. In: *Přítomnost*, 2. května 1934, s. 340.

¹⁸⁰Národní listy bylo stranické, národně demokratické periodikum. BEDNAŘÍK, Petr / JIRÁK, Jan / KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií*, s. 159.

¹⁸¹Národní politika patřila mezi deníky, které nebyly podřízeny žádné straně, ale často se přikláněla na stranu národních demokratů. BEDNAŘÍK, Petr / JIRÁK, Jan / KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií*, s. 161.

¹⁸²Jiří Stříbrný, jeden z mužů 28. října, v letech 1920–1926 místopředseda Čs. Strany národně socialistické, odkud byl roku 1926 vyloučen, poté se angažoval v radikálně nacionalistických hnutích a založil tiskový koncern Tempo, který se zaměřoval na vydávání bulvárních plátků zábavného až pokleslého obsahu určených širokým vrstvám (obsahem byly skandály, vraždy, loupeže, politické aféry atp.), jednalo se např. o Polední list, Nedělní list nebo Expres. BEDNAŘÍK, Petr / JIRÁK, Jan / KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií*, s. 173–174.

¹⁸³VÁPENÍK, Rudolf. Cesta rektora Domina k národu. In: *Přítomnost*, 2. května 1934, s. 340.

¹⁸⁴Tamtéž, s. 340.

¹⁸⁵Tamtéž, s. 340.

¹⁸⁶Tamtéž, s. 340.

¹⁸⁷ADAMEC, Josef. Cesta rektora Domina k národu. In: *Přítomnost*, 16. května 1934, s. 319.

jen pro sváteční příležitosti, takže argument o vyčleňování studentů ze společnosti ani poukazování na nákladnost uniformy není zde na místě (vlastní stejnokroj by si nikdo nepořizoval). Adamec se ohrazuje vůči tvrzení, že Karel Domin píše výhradně do Národních listů a Národní politiky, takto: „Pan rektor však na poslední schůzce se studenty jasně prohlásil, že by rád psal i do jiných časopisů, kdyby ovšem jeho články tam byly uveřejňovány tak, jak by je napsal a kdyby zde nebylo nebezpečí, že budou odmítnuty.“¹⁸⁸ Nakonec je konstatováno, že „většina československého studentstva je za tuto činnost panu rektorovi vděčna, že ji schvaluje, že ji bude všemožným způsobem podporovati a že na jeho působení na rektorském stolci nejstarší středoevropské university bude dlouho a s láskou vzpomínat.“¹⁸⁹

6. Magazin dp

K. J. Beneš v článku s názvem „Usměrnění“ pražské university o Karlu Dominovi píše: „Nemůže být už pochybností: naše universita má v čele letos rektora politizujícího, agresivního a nemálo ctižádostivého.“¹⁹⁰ Beneš se pak obává, že tyto vlastnosti vnesou do oblasti čistě vědecké a kulturní rozkol, který by byl nežádoucí zvláště v „dnešní době, kdy všude kolem nás zaslepené politické vášně šlehají tak vysokými plameny.“¹⁹¹ Autor konstatuje, že „je zvláštním osudem českého politického nacionalismu, že vždycky je budován podle cizích vzorů a napojen cizí ideologií – a obyčejně ideologií toho národa, proti němuž se s takovou vehemencí obrací.“¹⁹² S tímto bychom našli paralelu v Českém slovu, které pro toto české napodobování cizích vzorů používá výraz opičit se. Podobně jako Právo lidu, pokouší se Beneš vyložit rektorův výrok o snaze včlenit universitu do celku národního života. Osvětluje jej pomocí rektorových počinů jako je prosazování lex Mareš, vyhlášení národní sbírky, a nakonec i zavedení uniforem. Zde je nutno poznamenat, že na rozdíl od předešlých periodik autor nekritizuje plošné zavedení uniforem (které rektor zavést nechtěl), ale skutečně pouze návrh svátečních stejnokrojů, o nichž pak píše: „Tento detail prozrazující docela zřejmé šilhání po hitlerovských vzorech v sousedním Německu, je detail povážlivý a naznačuje nám jasněji než cokoli jiného, jaký výklad třeba dát slovům prof. Domina o včlenění Karlovy university do celku národního života.“¹⁹³ Beneš pak článek zakončuje vyslovením vážných obav nad

¹⁸⁸ ADAMEC, Josef. Cesta rektora Domina k národu. In: Přítomnost, 16. května 1934, s. 319.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 319.

¹⁹⁰ BENEŠ, Karel Josef. „Usměrnění“ Pražské university? In: Magazin dp, květen 1934, s. 43.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 43.

¹⁹² Tamtéž, s. 44.

¹⁹³ Tamtéž, s. 46.

nejasným pozadím nenadálé aktivity alma mater, neboť „bylo by osudné, kdyby pražská universita se postavila veřejně do služeb politické a hospodářské reakce.“¹⁹⁴

7. Národní politika

Národní politika patřila mezi nejčtenější deníky, které nebyly pod patronátem žádné strany. Nedá se zde ale mluvit o nezaujatosti, přikláněla se totiž často na stranu národních demokratů.¹⁹⁵

Dne 20. května 1934 byl zde zveřejněn článek Karla Domina s názvem Svorností k síle, kde mimo jiné reaguje i na útočné články na jeho osobu využívající ono údajné zavádění uniforem. Nejprve mluví o nutnosti reformy demokracie, podle jeho názoru „je nutno především potlačit rozbujele nsvornost národa a vlivy osobních zájmů, jež nejvíce ohrožují naši jednotnost.“¹⁹⁶

Blaho státu pak vidí v národním uvědomění, které je jednotícím prvkem státu, připomíná výrok knížete Svatopluka o třech prutech a poznamenává, že jednota zároveň nevyklučuje péči jednotlivých politických stran o jejich zájmy. Dále se vyjadřuje k činnosti některých novinářů: „U nás se posuzují věci podle politické příslušnosti. Poznal jsem to na vlastní kůži. Všechny své akce podnikal jsem mimo sféru politických stran, ale přes to neušel jsem tomu, abych nebyl viněn ze stranic. (...) Školní příklad toho bylo tažení některých listů proti mně, že prý chci uniformovat naše studentstvo! Byla to pustá nepravda, právě jako četné pomluvy, kolující a důvěrně šeptané proto, aby moje národní akce byla zlehčena.“¹⁹⁷

8. Právo lidu v odpovědi Národní politice

Právo lidu zde odpovídá na článek Karla Domina zveřejněný v Národní politice, kde rektor označuje tvrzení novinářů, že chce uniformovat studentstvo, za pustou nepravdu. „Věc o studentských uniformách nebyla však nijak vzata ze vzduchu, jak by se mohlo podle prohlášení rektora soudit.“¹⁹⁸ Dále otiskují znění dopisu, které fakultní spolky obdržely od rektorátu a vyzdvihují fakt, že studenti navrhli pouze odznaky, a tedy že tento původní návrh musel být někým dále rozveden, jelikož konečná otázka adresovaná fakultním spolkům týká se nejen odznaků, ale i jednotného kroje.¹⁹⁹

¹⁹⁴ BENEŠ, Karel Josef. „Usměrnění“ Pražské university? In: Magazín dp, květen 1934, s. 46.

¹⁹⁵ BEDNAŘÍK, Petr / JIRÁK, Jan / KÖPPLOVÁ, Barbara. Dějiny českých médií, s. 161.

¹⁹⁶ DOMIN, Karel. Svorností k síle. In: Národní politika, 20. května 1934, s. 1

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 1

¹⁹⁸ Rektor Domin a studentské uniformy. In: Právo lidu, 23. května 1934, s. 2.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 2.

9. Čin

Časopis Čin byl listem Československé obce legionářské, orientoval se na kulturní a společenské dění a vycházel v letech 1929–1938.²⁰⁰ Dne 31. května 1934 vyšel v týdeníku Čin článek s názvem: Rektor může a studenti nesmí? Autor analyzuje vztah veřejnosti ke Karlu Dominovi, byla to podle něj Jednota nemajetných a pokrokových studentů, která jako první postřehla nebezpečí vlivu Karla Domina na studenty a snažila se mu čelit otevřeným dopisem ze dne 1. února roku 1934, autor dále poznamenává, že tento otevřený dopis opatřil poznámkami svědčícími o rektorových fašistických záměrech a uveřejnil jej v 5. čísle Činu. V reakci na oba tyto protesty vydala Studentská ústředna „prohlášení plné záští a hrozeb. Tisk občanských stran je s radostí uveřejnil a bulvární noviny se na něm vzrušovaly. Tak zvaný levicový tisk významně a tradičně nestranně mlčel.“²⁰¹ Zburcovaly je až články rektora v Národních listech podporující národní demokracii,²⁰² která v té době odešla z koalice a spolu s Národní ligou a dalšími fašistickými stranami vytvořila stranu s názvem Národní sjednocení.²⁰³ K uniformám se pak vyjadřuje takto: „Je známo, že ve snaze o včlenění university do současného národního života byl také podán návrh na okrojování studentů.“²⁰⁴ Dále usvědčuje rektora z protimluvy, kterého se dopustil v tisku. České slovo dne 6. května roku 1934 vytklo rektorův záměr zavést stejnokroje, Karel Domin na to reagoval prohlášením otištěným 12. května,²⁰⁵ kde svou podporu návrhu na stejnokroje popírá, a 23. května t. r. Právo lidu uveřejnilo oběžník podepsaný samotným rektorem, „v němž se s možností studentského stejnokroje přímo počítá a usvědčilo tak Domina z opaku tvrzení, obsaženého v jeho prohlášení, jako by jednotný studentský stejnokroj byl zamítal.“²⁰⁶

²⁰⁰ BERÁNKOVÁ, Milena / KŘIVÁNKOVÁ, Alena / RUTTKAY, Fraňo: Dějiny Československé žurnalistiky III. díl, s. 289.

²⁰¹ Rektor může a studenti nesmí? In: Čin, 31. května 1934, s. 526.

²⁰² Tamtéž, s. 526.

²⁰³ PÁNEK, Jaroslav / TŮMA, Oldřich. Dějiny českých zemí, s. 431.

²⁰⁴ Rektor může a studenti nesmí? In: Čin, 31. května 1934, s. 526.

²⁰⁵ Viz podkapitolu České slovo.

²⁰⁶ Rektor může a studenti nesmí? In: Čin, 31. května 1934, s. 526.

10. Satirická báseň Práva lidu

Celý název zní Balada o okrojovaném studentu a byla ve stejném znění v Právu lidu otištěna již 12. února roku 1929, kdy proběhla tiskem podobná diskuse ohledně zavedení uniforem. V roce 1934 vyšla 16. května, tedy čtyři dny po rektorově prohlášení v Českém slovu.

Balada o okrojovaném studentu

Byl kdysi chudý studios,
jenž dobře studoval,
ač zmrzlý míval zhusta nos,
u rigorosa stál.

A že to žádá jeho čest,
hola hoj,
on na svém těle musí nést
studentský stejnokroj.

Ten stejnokroj když kupoval,
půl roku postil se,
na holé zemi přitom spal,
čepicí přikryl se.

Leč že to žádá jeho čest,
hola hoj,
on na svém těle musí nést,
studentský stejnokroj.

Před doktorátem skoro měl,
semestry natáh' si,
neb ač mu každý záviděl,
on – neměl na taxy.

Leč, že to žádá jeho čest,
hola hoj,
on na svém těle musí nést
studentský stejnokroj.

Tak jednou v jeho komoře
ho marně křísili
– duše je v nebi nahoře,
on nemá košili.

Leč žádala to jeho čest,
hola hoj,
i mrtvé tělo musí nést
studentský stejnokroj.

Půl roku nejed' v nemoci,
řek' doktor v posudku,
ani kroj nemoh' pomoci,
prázdnému žaludku.

On zemřel hloupě na mou čest,
hola hoj,
i když na těle musil nést
studentský stejnokroj.²⁰⁷

Shrnutí

Jednou z často zmiňovaných výhrad v tisku proti plošnému zavedení uniforem je těžká finanční situace studentů v době hospodářské krize, která nedovoluje dalších velkých výdajů.²⁰⁸ Dále je upozorňováno na souvislost mezi návrhem stejnokrojů a děním v „okolních zemích fašistických diktatur,“²⁰⁹ tato souvislost je pak v Magazínu dp vnímána jako „zřejmé šilhání po hitlerovských vzorech v sousedním Německu.“²¹⁰ České slovo hovoří o všeobecném lidském pudu opičit se a říká: „My jsme se nechtěli za Rakouska opičit po buršácích a proto se nebudeme

²⁰⁷ Balada o okrojovaném studentu. In: Právo lidu, 16. května 1934, s. 3.

²⁰⁸ Nalezneme v Právu lidu, Českém slovu a Přítomnosti.

²⁰⁹ Quo vadis, Domine? Studenti v uniformách. In: Haló noviny, 22. dubna 1934, s. 3; VÁPENÍK, Rudolf: Cesta rektora Domina k národu. In: Přítomnost, 2. května 1934, s. 340

²¹⁰ BENEŠ, Karel Josef. „Usměrňení“ Pražské university? In: Magazin dp, květen 1934, s. 43–46.

opičit v naší republice po nikom, ani po fašistech, ani po hitlerovcích.“²¹¹ Dělnická rovnost a Haló noviny varují před možností snadné kontroly takto uniformovaného studentstva a spolu s Přítomností mluví o vytváření propasti mezi studenty a ostatními společenskými vrstvami. České slovo upozorňuje, že studenti nejsou krojovaná družina, ale budoucnost národa, která se má soustředit především na své vzdělání. Dělnická rovnost pak nepřímo vyzývá levicově smýšlející studentstvo, aby se proti návrhu ohradilo na demonstraci protifašistické fronty mládeže.

²¹¹ Nic důležitějšího studenti nepotřebují! In: České slovo, 6. května 1934, s. 1.

Reakce Karla Domina

Dne 30. srpna vyšel v Národních listech rozsáhlý článek s názvem Studentské uniformy, jehož autorem byl sám Karel Domin. V úvodu obhajuje svou opožděnou odpověď:²¹² „Nereagoval jsem na nepravdivé zprávy o tom, že chci zavést studentské uniformy. Jejich tendence byla příliš průhledná. Nešlo o to, aby se z komára stal velbloud, nýbrž o jakýsi kouzelnický trik, jímž skutečnost se má obrátiti naruby a bílé přeměnit v černé.“²¹³ Vyjádřil se jen v Českém slovu, protože jejich zpráva „mluví o tomto mém domnělém nápadu věčně.“²¹⁴ Dále zmiňuje návrh na zavedení odznaků, který poprvé zazněl na schůzi rektora s delegáty spolků 21. února. Zdůrazňuje, že za návrhem stáli studenti, kteří jej „upozornili, že na př. při sportovních událostech v zahraničí jiné university mají své odznaky, kdežto naši studenti odznaků nemají, a proto se jako Čechoslováci nemohou uplatnit.“²¹⁵ Myšlenku odznaku či stuhy považuje rektor za přijatelnou a snad i vhodnou „pro instalaci a jiné universitní slavnosti, při pohřbech, kde studenti stojí na čestné stráži u rakve apod.“²¹⁶ O návrhu uniforem pak píše toto: „Pravda, některý ze studentů nadhodil také otázku kroje, ale proti této myšlence jsem se ihned rozhodně vyslovil, a pokud se pamatuji, učinil tak i předseda Svazu.“²¹⁷ Jak již bylo v předešlých kapitolách řečeno, rektorát zaslal fakultním spolkům dopis s žádostí, aby se vyjádřily k otázce odznaků a uniforem, jejich odpovědi se pak měly stát podkladem pro jednání zvláštní komise, jež se v té době zabývala i úpravou oděvů akademických funkcionářů.²¹⁸ V závěru rektorova dopisu spolkům stojí: „Dříve však, nežli bude přikročeno k meritornímu jednání, žádám, aby mi bylo sděleno tamní stanovisko, zejména, zda by se doporučovalo, aby při rozmanitých slavnostech a příležitostech (např. instalaci, pohřbech) měli zástupci studentů nějaký odznak či snad jednotný kroj.“²¹⁹ A protože nedošly všechny odpovědi, komise se nikdy nesešla a tudíž neexistuje žádné oficiální stanovisko university k návrhu stejnokroje. Fakt, že se tato informace dostala do rukou novinářů, komentuje rektor slovy: „Dal-li jeden spolek fakultní úřední dotaz rektorátu k dispozici tisku, je to počin, který nechť veřejnost posoudí sama. Je patrné, že tu jde o námět, který se dosud ani nestal předmětem meritorního jednání.“²²⁰

²¹² První článek o uniformách vyšel v Právu lidu již 19. dubna 1934 a rektor se poprvé obhajuje v Českém slovu až 12. května t. r.

²¹³ DOMIN, Karel: Můj rektorský rok, s. 355.

²¹⁴ Tamtéž, s. 355.

²¹⁵ Tamtéž, s. 355.

²¹⁶ Tamtéž, s. 355.

²¹⁷ Tamtéž, s. 355.

²¹⁸ Tamtéž, s. 356.

²¹⁹ Tamtéž, s. 356.

²²⁰ Tamtéž, s. 356.

Sám rektor s uniformováním studentstva nesouhlasí a říká, že „tato věc byla by nemyslitelná už z důvodů sociálních, a jsem si jist, že nikoho ani nenapadlo pomýšletí na uniformování našeho studentstva.“²²¹ V tomto kontextu zdůrazňuje, jak „tato věc byla překroucena a jak jí bylo agitačně zneužito.“²²² Dále se hájí úvahou: „Kdybych měl názor opačný, myslím, že nikdo nebude pochybovat, že bych jej otevřeně a důrazně hájil, i kdybych byl s ním osamocen.“²²³ A i když nebyla tato věc ještě projednána, dotýká se jí v tisku jen proto, „aby se dokumentovalo, jakým způsobem se kalí vody a útočí se na rektora, aby se diskreditovaly v očích veřejnosti jeho jiné akce.“²²⁴

Jak otázku uniformování studentstva zpracoval tisk pak Karel Domin komentuje slovy: „Ze studentského podnětu, aby se uvažovalo o odznacích pro studenty, vyrobil marxistický Malý Bosco jakýmsi hokus-pokusem světoborný objev, že rektor Karlovy university chce uniformovat studentstvo. Tohoto sousta držela se pak levice houževnatě a nedbajíc pravdy oháněla se tímto mým domnělým „hitlerovským“ nápadem po dlouhé měsíce.“²²⁵

Karel Domin v závěru kritizuje levicový tisk za to, že psal až do září o jeho úmyslu uniformovat studenty,²²⁶ a to i přestože České slovo 12. května zveřejnilo článek o jeho záporném postoji k zavedení uniforem: „Právo lidu věnovalo mi dne 16. května posměšnou Baladu o okrojovaném studentu, vskutku duchaplnou a znovu se vrátilo k věci dne 20. května. (...) V druhém čísle Magazínu družstevní práce (1934) píše K. J. Beneš, že chci po hitlerovsku uniformovat studenty a také červnová Naše doba vyslovuje podiv, že se přimlouvám hned za celé uniformy pro studenty.“²²⁷ Nejvíce pak Karel Domin napadá stať Rudolfa Vápeníka, která byla zveřejněna 2. května v Přítomnosti:²²⁸ „Našel se i jakýsi student ze Spolku čsl. Filosofů, jenž měl za to, že vykoná záslušnější a siláčtější čin, dá-li se – místo studia – do rektora své university. Pravda se obrátí na ruby a harcovník táhne do pole, resp. do otevřené náruče Peroutkovy „Přítomnosti.“ Poněvadž víno stoupá do hlavy, milý pan filosof, zmámen svou velikostí, vzrostl – byť jen ve vlastních očích – v nafouklou veličinu a hlásal do světa, že jeho vystoupení odstrašilo rektora od uniformování studentů. Přeji mu mnoho zdarů na další cestě

²²¹ DOMIN, Karel: Můj rektorský rok, s. 356.

²²² Tamtéž, s. 356.

²²³ Tamtéž, s. 356.

²²⁴ Tamtéž, s. 356.

²²⁵ Tamtéž, s. 356.

²²⁶ Karel Domin zde uvádí článek v Lidových novinách ze 30. června, ten ale v onom čísle nenajdeme, článek v Činu pak nevyšel 31. května, jak tvrdí, ale až 1. června, v Právu lidu nenalezneme článek 20. května, ale až 23. května a pouze reaguje na rektorův článek v Českém slovu a netrvá tedy na své „nepravdě“, jak se může z rektorových slov zdát. Argumentace Karla Domina je tedy v některých pasážích zmatená.

²²⁷ DOMIN, Karel: Můj rektorský rok, s. 356.

²²⁸ Viz kapitolu Reakce českého tisku a podkapitolu s názvem Přítomnost.

za slávou a barona Prášila pod vánoční stromek. Škoda jen, že i víno vyprchá z hlavy, nastane vystřízlivění a zbude jen kocovina!“²²⁹ Nutno jen dodat, že onen harcovník v článku nezmiňuje, že by jeho počínání jakkoli rektora od zamýšlených akcí odradilo.²³⁰

Odznaky studentů

Návrh na zavedení odznaků pro posluchače Karlovy university byl vznesen zároveň s myšlenkou jednotných uniforem na schůzi delegátů studentstva s rektorem Karlem Dominem 21. února. Rektor se pak písemně dotázal čtyř fakultních spolků a Svazu, zdali by odznaky či kroj schvalovali. Celkem tři spolky se ve věci odznaků vyjádřily kladně a mezi nimi i Všehrd, který ve své odpovědi poprvé formuloval, jak by měly takové odznaky vypadat: „Nejvhodnější, dle našeho mínění, byl by odznak látkový a to upravený otisk pečeti naší university.“²³¹ Tento návrh se ujal a Ústřední svaz československého studentstva nechal vyrobit miniaturní imitace universitní pečeti.²³² Při slavnostním otevření Karolina veřejnosti, které proběhlo dne 31. května 1934, studenti zorganizovali pouliční sbírky na rekonstrukci budovy pod heslem Karolinum – statek národní. Drobné imitace pečeti pak rozdávali těm, kdo přispěli a vybralo se ten den celkem 10 000 Kč. Návrh na rozdávání odznáčků dárcům, byl přednesen i rektorem na schůzi senátu.²³³ Ústřední svaz pak doufal, že se tyto pečete „v brzku stanou společným odznakem posluchačů Karlovy university,“²³⁴ k čemuž ale plošně nikdy nedošlo. Pečeť university se objevila i na pozvánkách a programu zahradní slavnosti s názvem Studentstvo Karolinu, kterou pořádal Ústřední svaz v zahradách Lobkovického paláce ve dnech 9. a 10. června, součástí byla herecká vystoupení, sportovní turnaje, tanec nebo poslech jazzového orchestru.²³⁵ Látkové odznáčky se bohužel nezachovaly, ale můžeme si o nich udělat představu právě z těchto pozvánek. [1] [2] V Archivu UK se nachází kovový špendlík s miniaturou pečeti university, pochází ale nejspíše až z poválečných let.

²²⁹ DOMIN, Karel: Můj rektorský rok, s. 356.

²³⁰ VÁPENÍK, Rudolf: Cesta rektora Domina k národu. In: Přítomnost, 2. května 1934, s. 340.

²³¹ VŠEHRD 1934: Dopis spolku VŠEHRD rektorátu university Karlovy 11. dubna, s. 1.

²³² ÚSTŘEDNÍ SVAZ ČESKOSLOVENSKEHO STUDENTSTVA 1934: Korespondence studentské tiskové kanceláře č. 12, s. 2.

²³³ HAVRÁNEK, Jan / POUSTA, Zdeněk (ed.): Dějiny Univerzity Karlovy. IV, 1918–1990, s. 43.

²³⁴ ÚSTŘEDNÍ SVAZ ČESKOSLOVENSKEHO STUDENTSTVA 1934: Korespondence studentské tiskové kanceláře č. 12, s. 2.

²³⁵ STUDENTSTVO KAROLINU 1934: Pozvánka na zahradní slavnost 9. a 10. června, s. 1.

Závěr

V celé kauze kolem zavedení studentských uniforem Karlovy university v roce 1934 se objevuje hned několik nesrovnalostí. První je nejisté autorství návrhu na zavedení stejnokrojů. Poprvé se o něm hovořilo na schůzi rektora s delegáty studentstva 21. února a otázku, kdo s návrhem přišel jako první, tedy mohou zodpovědět jen účastníci této schůze. Rektor, který byl jistě přítomen, v Národních listech prohlašuje, že návrh vyslovil jeden z přítomných studentů a že on se proti němu ihned ostře ohradil.²³⁶ Toto tvrzení je však zpochybnitelné, cílem Karla Domina bylo spíše očistit svou osobu v tisku nežli sdělit veřejnosti pravdu. Rudolf Vápeník, člen výboru Spolku posluchačů filosofie, tvrdí, že uniformy navrhl sám rektor a Josef Adamec, jednatel spolku Všehrd, říká, že stejnokroje navrhli funkcionáři zahraničního odboru Ústředního svazu. Účast obou studentů na schůzi je sporná, ale jako čelní představitelé významných studentských spolků, byli jistě o průběhu sezení alespoň dobře informováni. I přesto se však jejich výpovědi zásadně liší. A protože nejsou zachované záznamy z oné schůze, zůstává otázka autorství otevřená.

Další nejasností je údajná snaha rektora prosadit plošné zavedení uniforem. V dopise adresovaném spolkům se rektor ptá jen na jejich stanovisko k uniformám pro sváteční příležitosti. Zdali se na schůzi se studenty mluvilo o plošném zavedení stejnokrojů, není známo. Dva spolky se však ve své odpovědi na dopis rektorátu vyjadřují i k všeobecnému zavedení stejnokrojů, ačkoli se měli zabývat jen otázkou svátečních uniforem. Všehrd nejspíše provedl i menší průzkum mezi studenty: „Zavedení stálého a povinného nošení stejnokroje pro posluchače si studenti – pokud jsme zjistili – nepřejí.“²³⁷ A Spolek posluchačů filosofie zasílá obsáhlý dopis, ve kterém podrobně rozebírá své výhrady vůči plošnému zavádění uniforem.²³⁸

Proběhlo také sezení rektora s novináři, ale v jakém smyslu mluvil Karel Domin o zavádění stejnokrojů, nevíme. Většina tisku, kromě Magazínu dp, pak rozebírá v článkách namísto svátečních krojů problém plošného zavádění uniforem. Nakolik se jedná o umělé zveličení problému, není zřejmé. Autoři těchto článků nepovažovali plošné uniformování studentů za vhodné. Je nutno podotknout, že tisk inklinující k pravici, konkrétně Národní politika a Národní listy, se omezil jen na zveřejnění statí Karla Domina bez jakýchkoli dalších komentářů, můžeme tak jejich postoj považovat za shodný s rektorovým. Z vnějších náhledů mimo universitní prostředí máme tedy k dispozici pouze postoje levicových a středově orientovaných periodik.

²³⁶ DOMIN, Karel: Studentské uniformy. In: Národní listy, 30. srpna 1934, s. 1.

²³⁷ VŠEHRD 1934: Dopis spolku VŠEHRD rektorátu university Karlovy 11. dubna, s. 1.

²³⁸ POSLUCHAČI FILOSOFIE 1934: Dopis rektorátu university Karlovy ze dne 17. dubna 1934, s. 1–2.

Ty upozorňují na tíživou finanční situaci studentstva, která neumožňuje nákup stejnokroje, jeho nošení považují za nepřijatelné i proto, že by umožnilo snadnou kontrolu studentů a varují před vytvořením propasti mezi takto odlišenými studenty a ostatními společenskými vrstvami. Dočteme se zde, že studenti nejsou krojovaná družina, ale budoucnost národa, která se má soustředit na vzdělání. A v neposlední řadě pak upozorňují na nápadnou souvislost mezi návrhem stejnokrojů a děním v „okolních zemích fašistických diktatur,“²³⁹ tato souvislost je dokonce nazývána zřejmým šilháním „po hitlerovských vzorech v sousedním Německu.“²⁴⁰

Komise, která byla Akademickým senátem Karlovy university pověřena projednat návrh na zavedení uniforem, se nakonec nesešla. Důvodů bylo hned několik, nepřišlo vyjádření Svazu, problém uniformování studentů se stal politickou záležitostí a celé kauze pak byla věnována až příliš velká pozornost v tisku. Sami studenti trvalé nošení uniforem nepreferovali. Nechuť k stejnokrojům je pochopitelná u levicově smýšlejících, kteří s obavami pozorovali dění za hranicemi po nástupu Hitlera. V tomto kontextu znamenaly uniformy „omezení občanské i politické svobody“²⁴¹ a možnost kontroly nad smýšlením občanů. Odpor je pochopitelný i u studentské pravice, která neměla v lásce zvláště německé studentské spolky, Burschenschafty, včetně jejich záliby v nošení uniforem. Averzí zvláště k nacionalistickým proudům těchto německých spolků pak sdílela většina českých studentů. Je tedy možné, že jedním z důvodů, proč se komise nesešla a k zavedení svátečního kroje nedošlo, byla obecná nechuť studentů k uniformám.²⁴²

²³⁹ Quo vadis, Domine? Studenti v uniformách. In: Haló noviny, 22. dubna 1934, s. 3; VÁPENÍK, Rudolf: Cesta rektora Domina k národu. In: Přítomnost, 2. května 1934, s. 340

²⁴⁰ BENEŠ, Karel Josef. „Usměrnění“ Pražské university? In: Magazin dp, květen 1934, s. 43–46.

²⁴¹ POSLUCHAČI FILOSOFIE 1934, Dopis Spolku rektorátu KU 17. dubna, s. 2.

²⁴² HAVRÁNEK, Jan / POUSTA, Zdeněk (ed.): Dějiny Univerzity Karlovy. IV, 1918–1990, s. 43–46.

Seznam literatury:

- 1) BEDNAŘÍK, Petr / JIRÁK, Jan / KÖPPLOVÁ, Barbara: Dějiny českých médií: od počátku do současnosti. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011.
- 2) BERÁNKOVÁ Milena / KŘIVÁNKOVÁ Alena / RUTTKAY Fraňo: Dějiny Československé žurnalistiky. 3. díl. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Novinář, 1988.
- 3) ČORNEJOVÁ, Ivana (ed.): Dějiny Univerzity Karlovy II, 1622–1802. Praha: Karolinum, 1996.
- 4) DOMIN, Karel (ed.) / VOJTÍŠEK, Václav (ed.) / HUTTER, Josef (ed.): Karolinum statek národní. Praha: Univerzita Karlova, 1934.
- 5) DOMIN, Karel: Můj rektorský rok: Z bojů o Karolinum a za práva Karlovy univerzity. V Praze A. Neubert, 1934.
- 6) HAVRÁNEK, Jan / POUSTA, Zdeněk (ed.): Dějiny Univerzity Karlovy. IV, 1918–1990. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1998.
- 7) HAVRÁNEK, Jan (ed.): Dějiny Univerzity Karlovy III, 1802–1918. Praha: Karolinum, 1997.
- 8) HAVRÁNEK, Jan (et al.): Stručné dějiny Univerzity Karlovy. 1. vydání. Praha: Universita Karlova ve Státním pedagogickém nakladatelství, 1964.
- 9) HLAVÁČKOVÁ, Ludmila: Mecenáš studentů a lékařů. Forum, časopis University Karlovy, roč. 2008, č. 1, s. 37–38, <https://iforum.cuni.cz/IFORUM-5202-version1-UKF0108web.pdf>, vyhledáno 8. 1. 2019.
- 10) HOFFBAUER, Alois: Moje vzpomínky na kolej a její samosprávu. In: VRZALÍK, Jan (ed.): Almanach hradčanských kolejáků 1919–1929. Praha: 1929.
- 11) HUDEC, Gustav: Studentstvo v boji proti válce, fašismu a za mír: bibliografie k dějinám čs. vysokých škol a pokrokového studentského hnutí z let 1934-1937. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova, 1970-1978.
- 12) KÁRNÍK, Zdeněk: České země v éře První republiky (1918–1938). Díl první, Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918–1929). 2. vydání. Praha: Libri, 2003.
- 13) KÁRNÍK, Zdeněk: České země v éře První republiky (1918–1938). Díl druhý, Československo a české země v krizi a v ohrožení (1930–1935). Praha: Libri, 2002.
- 14) KREJČÍ, František / UHLÍŘ, Antonín / KREJČÍ, František Václav: Návrh člena Nár. shromáždění dr. Krejčího, dr. A. Uhlíře, F. V. Krejčího a společníků na u pravení

poměrů české a německé university v Praze, tisk 208, 1918.

http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0208_00.htm, vyhledáno 12. 3. 2019.

- 15) KŘEN, Jan: Dvě století střední Evropy. 1. vydání. Praha: Argo, 2005. Dějiny Evropy; sv. 8.
- 16) MERELL, Jan: Starokřesťanské apokryfy. Praha: Vyšehrad, 1942.
- 17) NĚMEC, Bohumil (ed.): Ottův slovník naučný nové doby: dodatky k Velikému Ottovu slovníku naučnému. dílu prvního svazek první. V Praze: J. Otto. 1930.
- 18) NOVOTNÝ, Václav: Universita Karlova v minulosti. Praha: Rektorát University Karlovy, 1922.
- 19) OSVALDOVÁ, Barbora / ČEŇKOVÁ, Jana: Česká publicistika mezi dvěma světovými válkami. Praha: Academia, 2017.
- 20) Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Díl pátý. V Praze: J. Otto, 1892.
- 21) PÁNEK, Jaroslav / TŮMA, Oldřich: Dějiny českých zemí. 2. vydání, doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018.
- 22) PEŠEK, Jiří / ZILYNSKYJ, Bohdan: Bydliště pražského universitního studenta před stolety (1884). Documenta Pragensia 1985, roč. 5, č. 1, s. 158–171.
- 23) POLIŠENSKÝ, Ondřej: Všestudentský archiv (1848–1953), inventární seznam II. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. 1978.
- 24) PRAŽÁK, Josef (ed.): Latinsko-český slovník. Praha: KLP-Koniasch Latin Press, 1999.
- 25) RATAJOVÁ, Jana / CAJTHAML, Petr: Pražský student: univerzitní studenti v dějinách Prahy: Clamm-Gallasův palác 14. listopadu 2008–1. února 2009. 1. vydání. Praha: Scriptorium, 2008.
- 26) SIENKIEWICZ, Henryk: Quo vadis. 3. vydání. Kraków: Kama, 1997.
- 27) SVATOŠ, Michal (ed.): Dějiny Univerzity Karlovy I, 1347/8–1622. Praha: Karolinum, 1995.
- 28) ŠVEHLA, Antonín (ed.): Almanach Studentské kolonie na Letné 1920–1930. V Nymburce: 1930.

Seznam pramenů:

- 1) ADAMEC, Josef: Cesta rektora Domina k národu. In: Přítomnost, 16. května 1934, s. 319.

- 2) AKADEMICKÝ SENÁT KU 1933: Zápis o I. sedění akademického senátu KU, které se konalo 20. října 1933 o 4. hod. odpolední v zasedací síni senátní (Archiv Univerzity Karlovy, fond Akademický senát KU, karton 47, i. č. 699).
- 3) AKADEMICKÝ SENÁT KU 1933: Zápis o II. sedění akademického senátu KU, které se konalo 24. listopadu 1933 o 4. hod. odpolední v zasedací síni senátní (Archiv Univerzity Karlovy, fond Akademický senát KU, karton 47, i. č. 699).
- 4) AKADEMICKÝ SENÁT KU 1934: Dopis archivu ministerstva vnitra adresovaný rektorátu ohledně historie oslovení Magnificence a Spectabilis ze dne 16. dubna 1934 (Archiv Univerzity Karlovy, fond Akademický senát KU, karton 242, i. č. 3488).
- 5) AKADEMICKÝ SENÁT KU 1934: Zápis o V. sedění akademického senátu KU, které se konalo 9. března 1934 o 4. hod. odpolední v zasedací síni senátní v nové budově fakulty právnické u Čechova mostu (Archiv Univerzity Karlovy, fond Akademický senát KU, karton 47, i. č. 699).
- 6) Balada o okrojovaném studentu. In: Právo lidu, 16. května 1934, s. 3.
- 7) BENEŠ, Karel Josef: „Usměrnění“ Pražské university? In: Magazin dp, květen 1934, s. 43–46.
- 8) BLAŽEK, J. L: Požadavek tělovýchovy. Studentský věstník 1920, roč. 1, č. 5, s. 7.
- 9) DOMIN Karel: Pro národní sbírku za obnovení Karolina! (Archiv Univerzity Karlovy (Archiv Univerzity Karlovy, fond Akademický senát KU, karton 242, i. č. 3488).
- 10) DOMIN, Karel: Rektor Karlovy university Dr. K. Domin proti studentským stejnokrojům. In: České slovo, 12. května 1934, s. 4.
- 11) DOMIN, Karel: Studentské uniformy. In: Národní listy, 30. srpna 1934, s. 1.
- 12) DOMIN, Karel: Svorností k síle. In: Národní politika, 20. května 1934, s. 1.
- 13) Ein bestellter Antrag? In: Deutsche Zeitung Bohemia, 20. dubna 1934, s. 3.
- 14) Fašistický návrh na zavedení studentských uniforem. In: Dělnická rovnost, 21. dubna 1934, s. 2.
- 15) Fašistický návrh na zavedení studentských uniforem. In: Rudá zář, 21. dubna 1934, s. 2.
- 16) MAREŠ, František / NĚMEC, Bohumil: Návrh prof. dra. F. Mareše, B. Němce a soudruhů na vydání zákona o jménu české university a o majetku obou pražských universit, tisk 161, 1918. http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0161_00.htm, vyhledáno 12. 3. 2019.
- 17) NEAGLE, August: Interpelace poslanců dr. Kafky, dr. Mayr-Hartinga a druhů vládě o projevu akademického senátu a celého učitelského sboru německé university v Praze,

- 247/XXIII (překlad), 1930. http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/tisky/t0247_03.htm,
vyhledáno 11. 3. 2019.
- 18) Nic důležitějšího studenti nepotřebují! In: České slovo, 6. května 1934, s. 1.
- 19) POSLUCHAČI FILOSOFIE 1934: Dopis Spolku posluchačů filosofie Karlovy university rektorátu university Karlovy ze dne 17. dubna 1934 (Archiv Univerzity Karlovy, fond Akademický senát KU, karton 242, i. č. 3488).
- 20) POSLUCHAČI PŘÍRODNÍCH VĚD 1934: Dopis Spolku československých posluchačů přírodních věd Karlovy university v Praze rektorátu university Karlovy ze dne 13. dubna 1934 (Archiv Univerzity Karlovy, fond Akademický senát KU, karton 242, i. č. 3488).
- 21) Prohlášení akademického senátu Karlovy university o projevu akademického senátu německé university proti zákonu ze dne 19. února 1920, č. 135. V Praze: Akademický senát Karlovy university, 1930.
- 22) Quo vadis, alma mater? Nejnovější nápad rektora Karlovy university: stejnokroje studentům! – Pochybnosti kolem Karolina. – Tradice a demokracie. In: Právo lidu, XLIII, 1934, č. 91.
- 23) Quo vadis, Domine? Studenti v uniformách. K dosavadním národním sbírkám, nová sbírka – na Karolinum. In: Haló noviny, 22. dubna 1934, s. 3.
- 24) Rektor Domin a studentské uniformy. In: Právo lidu, 23. května 1934, s. 2.
- 25) Rektor může a studenti nesmí? In: Čin, 31. května 1934, s. 526.
- 26) REKTORÁT KU 1933: Dopis všem fakultním spolkům ohledně oslovování Magnificence a Spectabilis ze dne 4. prosince 1933 (Archiv Univerzity Karlovy, fond Akademický senát KU, karton 242, i. č. 3488).
- 27) S uniformami přišli se hakenkrajceři poděkovat rektoru německé university. In: Expres roč. 5, č.132, 9. června 1932.
- 28) SPOLEK ČESKOSLOVENSKÝCH MEDIKŮ 1934: Dopis spolku československých mediků v Praze rektorátu University Karlovy ze dne 23. května 1934 (Archiv Univerzity Karlovy, fond Akademický senát KU, karton 242, i. č. 3488).
- 29) STUDENTSTVO KAROLINU 1934: Pozvánka na zahradní slavnost pořádanou Ústředním svazem studentstva v Lobkovickém paláci dne 9. a 10. června 1934 (Archiv Univerzity Karlovy, fond Akademický senát KU, karton 242, i. č. 3488).
- 30) SVAZ ČESKOSLOVENSKÉHO STUDENTSTVA 1934: Dopis rektora Svazu Československého studentstva ze dne 7. dubna 1934 o režijním poplatku (Archiv Univerzity Karlovy, Všestudentský archiv 1848–1953, karton 22).

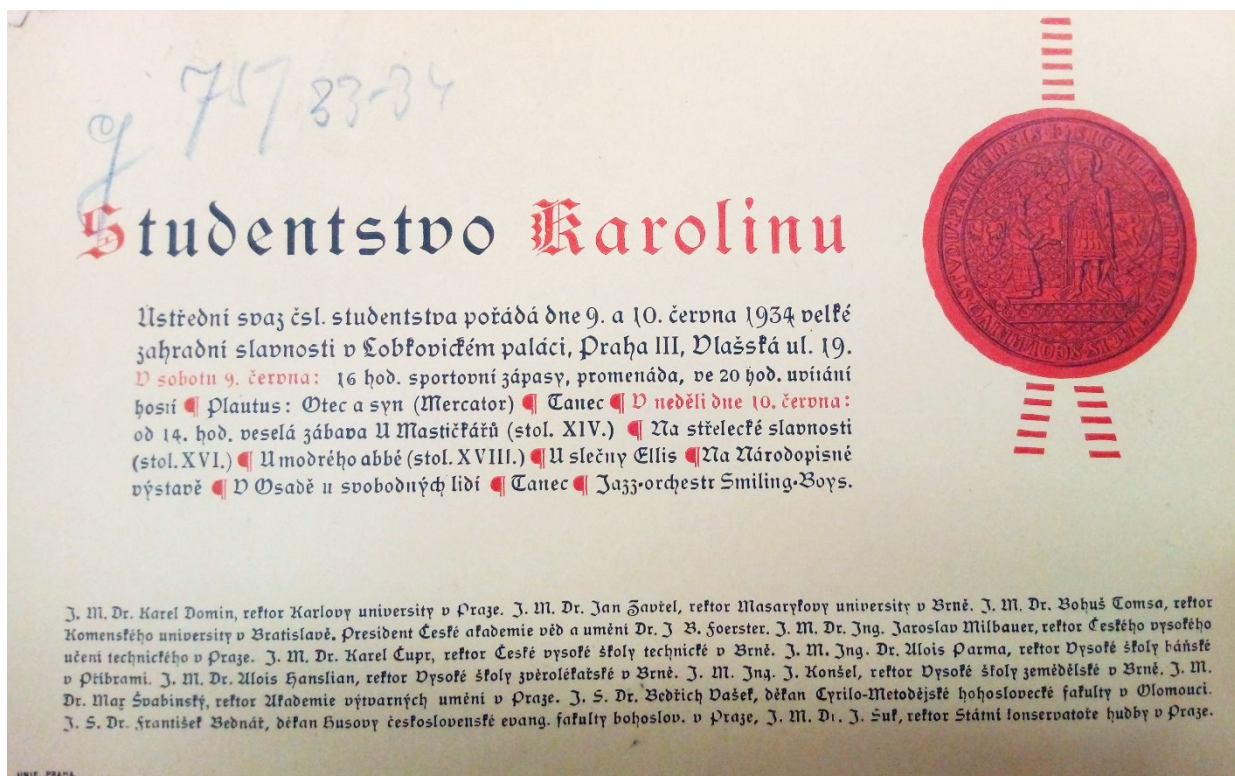
- 31) Uniform für studenten? In: Prager Tagblatt, 20. dubna 1934, s. 5.
- 32) Uniformen für die tschechische hochschüler. In: Reichenberg Zeitung, 30. srpna 1934, s. 2.
- 33) ÚSTŘEDNÍ SVAZ ČESKOSLOVENSKÉHO STUDENTSTVA 1934: Korespondence studentské tiskové kanceláře Ústředního svazu československého studentstva č. 12 (Archiv Univerzity Karlovy, Všestudentský archiv 1848–1953, karton 246).
- 34) VÁPENÍK, Rudolf: Cesta rektora Domina k národu. In: Přítomnost, 2. května 1934, s. 340, <http://www.pritomnost.cz/cz/archiv-od-r-1924/27-uncategorized/2775-digitalni-archiv-1924-1939#r34>, vyhledáno 30. 3. 2019.
- 35) VŠEHRD 1934: Dopis spolku československých právníků VŠEHRD rektorátu university Karlovy ze dne 11. dubna 1934 (Archiv Univerzity Karlovy, fond Akademický senát KU, karton 242, i. č. 3488).

Přílohy:

Příloha č. 1: „Studentstvo Karolinu“ s pečetí
University Karlovy (možný vzhled studentského
odznaku).

(Archiv Univerzity Karlovy, fond Akademický
senát KU, karton 243, i. č. 3488.)

Příloha č. 2: Pozvánka na zahradní slavnost s názvem „Studentstvo Karolinu.“
(Archiv Univerzity Karlovy, fond Akademický senát KU, karton 243, i. č. 3488.)